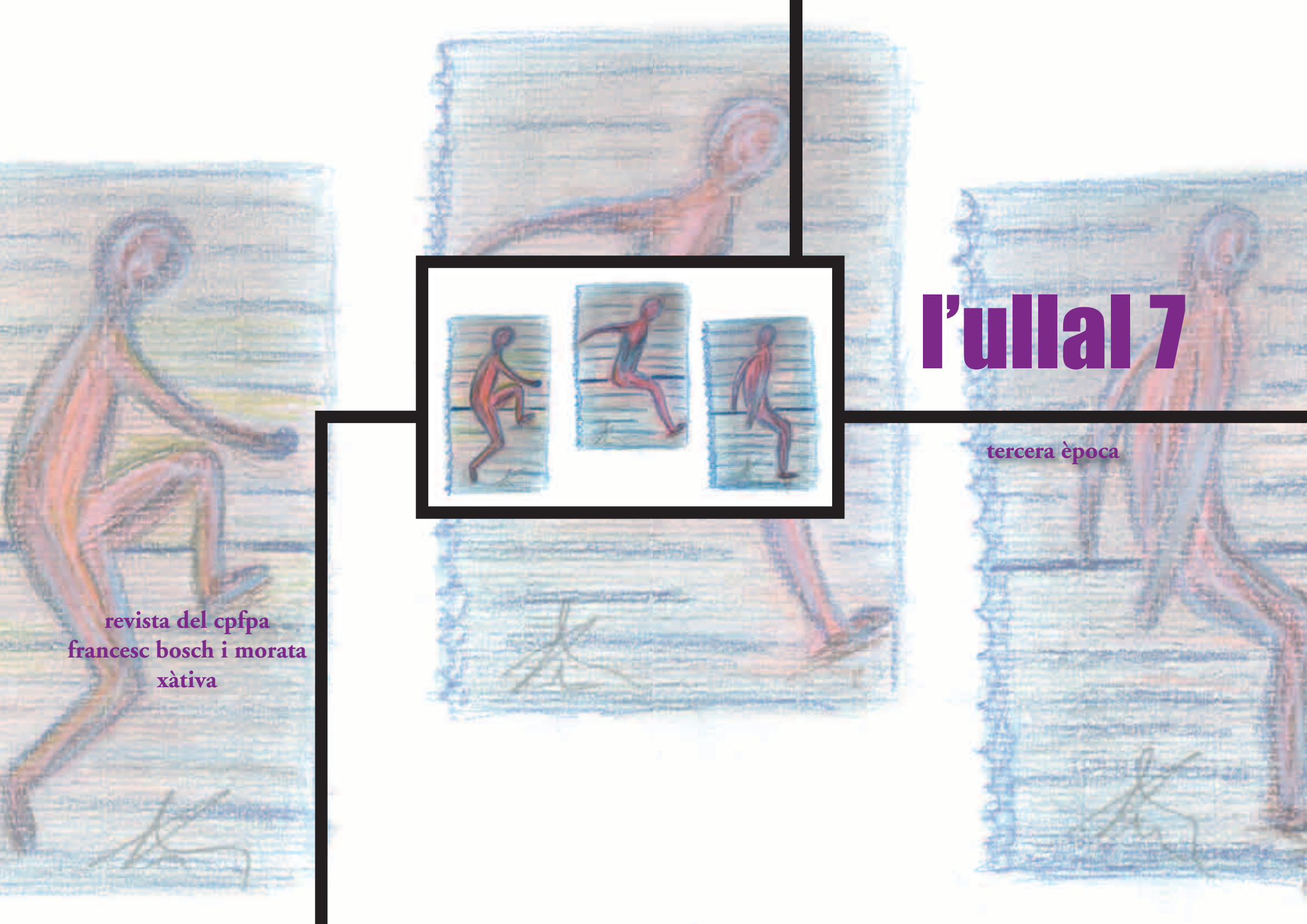

l'ullal 7

tercera època

revista del cpfpa
francesc bosch i morata
xàtiva

participació de l'escola

Abusos en el trabajo.

Amparo Fenollar Gil

La Albufera de Anna.

Mercedes

Trabajar.

Enriqueta Valentín Espinar.

Alls tendres.

Mariví

Tarongina.

Mariví Sanchis

Armonia.

Vicent Vila

En la época de Franco.

Nieves Roca

Una oportunidad para lo nuestro.

Mari Cruz Píera Máñez

Crònica esportiva.

Florentino Bta. Esteller Grau

Dejar de fumar.

Cristina Martínez Tormo

Discriminación en el trabajo.

Mª Carmen Vidal Barber

Trabajé.

Tere Jordá

Donen tota la seua força.

Roberto Gandía Píera

Poema si fos per tu.

Robert Gandía

El desinterés de la

amistad.

Isabel Vercher

El universo.

Nieves Sánchez

El cole.

Mari Cruz Píera Máñez

Casa l'avi.

José Manuel Martínez

Sanchis

Soy una persona mayor.

Marisol

Nuestra escuela y sus oportunidades.

Mari Cruz Píera Máñez

Experiencias y reflexiones de alumna adulta.

Marisa Juan.

La experiència de FITUR 2008

Isla de Xàtiva, después

Isla de Fuego.

Mercedes

Immigrant.

Cristina Martínez Tormo

Jamás permitas. Sunsi Puig

La dona. Mariví Sanchis

Hijo. Nieves.S.

La discriminación.

Mª Nieves Mongort

Juan

La dona.

Concepción Quevedo

Navarro

Mi vida.

Marciana Lanzarote

Ramos

Recién nacido, mi nieto Javier.

Julia Navarro

La nostra escola.

L'alumnat de "base"

Alimentos

transgénicos.

Sara Tortosa Roca

La televisión y el

paso de la vida.

Julia Navarro

Entrevista amb

Alfonso Rus, batle de la

ciutat de Xàtiva

Las novias.

Julia Navarro.

Recuerdos.

Cruz Olmo Llorens

Per començar.

Florentino Bta. Esteller Grau

Sobre els

immigrants.

H.G.A.

Un día de San Valentín.

Paquí San Félix

¡Roban cariñosamente!

Mercedes

La granera d'or.

Mariví

Tiempo atrás.

Nieves S.

Tiempo de los

terratenientes.

Leonor Pérez Biosca.

Caragol.

Cristina Martínez

editorial

Pensàvem que aquesta editorial l'escriuríem des del nou Centre, però una vegada més ens troben al mateix lloc i encara no sabem on començarem el proper curs les activitats educatives i formatives. El curs està acabant-se i en les ments de totes i tots està el que farem i on estarem el proper. Les dues coses guarden molta relació per que sols podrem millorar la oferta basada en les creixents demandes i necessitats de la població de la ciutat si les instal·lacions, els equipaments, etc. són els d'un centre públic capital, en una ciutat que també té la vocació de ser-ne capital. Totes i tots estem en un silenci actiu esperant la paraula de l'ajuntament de la ciutat; tots i totes estem a l'aguait del passat que volem que siga present: *l'escola de persones adultes estarà al centre educatiu que hem construït per a ella, acomplint els nostres compromisos i la paraula donada*

Aquest curs ha estat molt inquietant. Veiem con l'edifici nou estava acabant-se però sempre faltàvem coses que im-

taller de premsa

Coordinació: Paquí Borox i Pep Aparicio

Consell de redacció: Teresa Vila, Florentino Esteller, Sunsi Puig, Mercedes Ordiñana, Mariví Sanchis, Encarna Salinas, Pere Moragues, Eugenio Ordiñana i Vicente Vila

Persones col·laboradores: Joan Francesc Rovira, Rosa García i Rosa López.

Correcció: Neus Benito

Fotografies: Pere Moragues i Vicent Marchirant.

Dibuixos: Vicente Penalba, Mercedes Ordiñana i Julia Obré

Disseny i maquetació: Taller de Premsa

Impressió: Matéu impressors, s.l.

pedíem la seua finalització; tot el món et preguntava quan se'n aneu; comentaris maliciosos que ens inquietaven encara més... una mar molt marejada –amb declaracions en la premsa, amb trucades telefòniques...- que ens ha dut a donar moltes explicacions i desfer moltes mentides.

Però nosaltres sempre tinguem una premissa: "L'esperança és l'últim que es perd", això ha caracteritzat sempre a aquesta l'Escola i a la seua gent. Una Escola sempre disposta a lluitar per allò que creu més just, per reivindicar els seus drets i per sensibilitzar a tots i totes les persones de la necessitat de progressar i no parar mai de fer coses per a ser més persones, ciutadanes i ciutadans que volem un món millor i més just.

I com a acomiadament, un somriure i unes gràcies per a totes les persones que participeu en el centre i en les activitats que junt amb l'associació realitzem, per fer possible els nostres somnis i donar-nos l'oportunitat de participar en els vostres. Aquesta Escola té uns fonaments molt durs i resistents, i en ells l'alumnosi no té cabuda: la seua gent – estudiants, professors, simpatitzants... que mai deixaran que el present no esdevinga futur, un futur que hem construït amb les nostres mans i les nostres paraules.

escola oberta

Educació popular alliberadora i alternativa de la civilització: paulo freire: vigència del seu missatge en l'època de la globalització neoliberal?

Giulio Girardi, Filòsof i teòleg de l'alliberament, Itàlia

Abusos en el trabajo. Amparo Fenollar Gil

Tenía nueve años cuando me puse a trabajar en una fábrica de “capuchos”, pero me dijeron que era para cuidar a un niño y cuando el niño se dormía me plantaban en un cajón de madera y me enseñaban a hacer “capuchos”. Se despertaba el niño, le cambiaba, le daba de comer y me iba a comer a casa. Luego volvía al trabajo, al que entraba a las tres hasta las nueve de la noche. Así todos los días de la semana; cuando llegaba el sábado se iban al secano; el domingo hacían la paella. La señora ponía la paella a remojo debajo de un pino y el lunes, cuando yo llegaba al trabajo, me recogía en el coche, nos íbamos al secano y, con nueve años y el frío que hacía, me arrodillaba a fregar el caldero. Así todas las semanas durante cuatro años y me daban una miseria. Pero no había otra cosa y nos teníamos que aguantar. El comportamiento no era malo del todo pero no miraban que era una cría de nueve años.

Pero, un día, de las dos chicas que trabajaban allí, una me dijo: “Amparín, me han dicho que en casa del señor Aranda buscan una niñera de tus años, de doce a trece, ¿Cuántos tienes tú?” Yo le contesté: “Pues el veintidós de abril hago los trece”; y me dijo: “pues cuando vayas a casa le dices a tu madre que te acompañe y os vais a hablar con ellos”. Y eso hicimos. Nos fuimos y al llegar me quedé atontada de ver al niño pues era de síndrome de Down y me dio tanta lástima que le dije que sí que me quedaba y ellos me preguntaron si había trabajado en algún sitio y yo le dije que sí, en la fábrica de capuchos de Vicente “Cabelloch” y luego, me enteré que fueron a pedir referencias. Por cierto, se portaron muy bien porque me dijeron que ojalá no me fuera porque estaban muy contentos de mí, que con toda tranquilidad podían cogerme. Y como me dijeron que bajáramos dos días después, fuimos mi madre y yo; cuando nos vieron nos dijeron: “Pasen, las estábamos esperando”. Nos pusimos a hablar del sueldo que me pusieron, cincuenta pesetas al mes, comida y dormir; mi madre, cuando oyó lo de dormir, dijo que no; entonces yo le dije a mi madre que probaría y si no me adaptaba pues me iría a casa. Entonces, le dijo que

hablaría con mi padre y según él haríamos lo que fuera y así quedo la cosa. Cuando llegamos a casa mi madre se lo contó a mi padre y tampoco quería que me quedara a dormir pero yo le dije lo mismo que a mi madre, que quería probar. Al final me dijeron que sí, que probara y me fui y estuve muy bien, muy contenta, se portaron de categoría conmigo, estuve allí desde los trece años hasta los dieciocho. Me fui con ellos a Barcelona a llevar al chiquillo a un médico que era especialista de esa enfermedad. Cuando lo vio les dijo que no tenía solución y que esos niños no duraban mucho: lo que duraban era hasta los treinta y tres años. Si duraban más era una excepción y nos vinimos a casa muy disgustados y el chiquillo no hablaba, sólo gritaba. Yo le enseñé a decir papá y mamá y *teta* y nada más.

Cuando venía Pascua, nos íbamos al chalet y no bajábamos hasta septiembre pero yo iba todas las semanas a mi casa a ver a mis padres, comía con ellos y mis hermanos. Después mis padres me acompañaban y ellos se bajaban a casa; yo me arreglaba.

Al chico le daba de comer, le lavaba la ropa, se la planchaba, me acostaba con él y cuando se dormía me levantaba y me iba a mi habitación, que me hicieron de un trozo de porche para mí; y allí estuve cinco años. Cuando cumplí los dieciocho, me enteré que en la fábrica de camisetas interiores buscaban y allí que me fui. Cuando llegué, llamé a la puerta y esperando a que me abrieran oía gritos, abrieron y era el dueño; me dijo: “¿qué quería?”. Yo le dije que me habían dicho que buscaban a una chica para trabajar y me

dijo: “Mira, has tenido suerte porque termino de tirar a mi cuñada y a otra a la calle porque les había dicho que mañana sábado tenía que salir un pedido y me han dicho que no venían. Así es que el lunes a las ocho de la mañana te quiero aquí”. Me fui y les dije a los señores Aranda que el domingo era el último día que iba a estar allí y, con toda la pena, la mamá llorando, me dijo: “No te vayas, te subiremos el sueldo”, y yo le dije que no era por eso, es que yo ya tenía dieciocho años y ya no quería ser niñera y ellos lo comprendieron y me dieron la razón y el domingo por la noche ya dormí en mi casa y esa noche fue de fiesta porque todos los vecinos venían a verme. Al día siguiente empecé a trabajar en la fábrica.

La Albufera de Anna. Mercedes

En los montes inmediatos a la espléndida laguna valenciana cazaba un día el conde de Cervellón, señor territorial de Anna, acompañado de otros caballeros. El tiempo era agradable y la animación de la caza contribuía a que los reunidos se encontrasen satisfechos en aquellos andurriales.

De repente, el Conde lanzó una exclamación de contento: acababa de herir un ave que parecía un hermoso ejemplar. Abandonó el grupo y corrió tras ella hasta bajar la pendiente del monte y llegar al valle. Su criado pudo seguirle, aunque con cierta dificultad, y llegar jadeante hasta él. Pero he aquí que el Conde, cuando ya iba a conseguir su presa, se sintió atraído por la visión insospechada de una cueva que llamó su atención: probablemente habría sido descubierta su entrada, antes tapiada, por las recientes y torrenciales lluvias cuyas huellas aun corrían por el valle. Curioso, el conde de Cervellón, penetró en la gruta seguido de su criado. ¡Cuál no sería la sorpresa de los dos cuando descubrieron a pocos pasos un manantial artificial, perfectamente construido, junto a un gran recipiente distribuidor, con potillos, algunos de ellos cubiertos por compuertas de cristal!

Comprendió el Conde que aquella obra antiquísima y perfecta era nada menos que el artificial nacimiento de las aguas de Anna, y que aquellas compuertas abiertas daban paso al río subterráneo que desembocaba en las fuentes de la Albufera y en otros manantiales tenidos por naturales entre los habitantes de aquellos entornos.

Cuenta la leyenda que tan compleja construcción fue fabricada en tiempos de los moros, o quizá en épocas anteriores, y que algunas de las compuertas que encontró el Conde cerradas serían otros tantos conductos de agua destinados a terrenos asimismo favorecidos en la antigüedad. Las guerras y los continuos desastres políticos de entonces pudieron muy bien dar al olvido esta obra que continuó siglos y siglos con las compuertas en igual disposición y que, con los años, fue ocultándose a los ojos de los escasos moradores de aquel monte, que acabaron por ignorarla. Sólo de una manera casual, y después de muchos siglos, la descubrió el Conde de Cervellón. Pero comprendiendo que no podría dar publicidad al hallazgo, ya que en este caso serían inevitables las reclamaciones, decidió guardar el secreto, deseoso de proteger su señorío.

Una vez repuesto de su estupor, ordenó a su criado que le acarrase pie-

dras en abundancia, y con arena y un poco de agua tapó lo mejor que pudo la entrada de la gruta. Después trasplantó algunos matorrales sobre la húmeda construcción y quedó el terreno liso y llano y tan perfectamente oculto, que nadie ha podido tan siquiera sospechar el lugar aproximado de su emplazamiento.

Trabajar. Enriqueta Valentín Espinar.

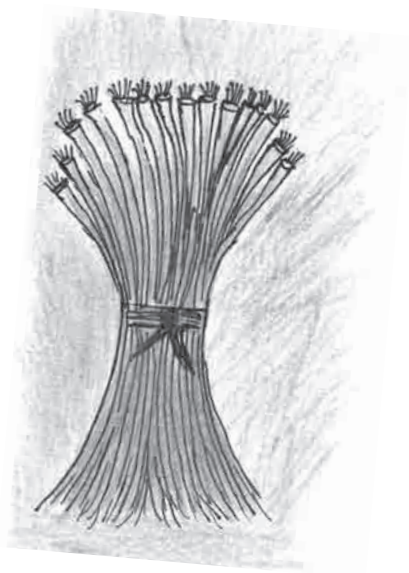
Somos ocho hermanas; cuando yo tenía dieciséis años murió mi padre y, al ser la mayor, tuve que ponerme a trabajar para ayudar a mi madre y cuidar de mis hermanas. Desde entonces, la vida ha sido muy dura para mí porque no he parado de trabajar limpiando casas, en la cocina de un bar, en un almacén de naranjas, cogiendo fresas.

Alls tendres. Mariví

Solquets que es formen en terra
Solcs fets per tot el terme
Solquets que van en línia recta
Solcs d'all's sembrats en terra.

Arguñano els va cuinar
Un dia per la tele
Ja que li'n varen regalar
Procedents d'aquest terme.

Els solquets d'aquest terme
Són solcs d'all's tendres
Aquestos alls que van en línia recta
No necessiten cap de regle.

Tarongina. Mariví Sanchis

Tarongina de blanques flors
Quan diu adéu el Sol,
El parfum dels tarongers en flor
Embriaga el nostres cors.
Tarongina de blanques flors.

Tarongina que embriaga els cors
Dins els tarongers s'adorna l'amor,
El vent maneja les seues flors
I m'envaeix la seua fragància.
Tarongina que embriaga els cors,
Tarongina tota plena d'amor.

Armonía. Vicent Vila

Armonía, sin mayúsculas... ¡qué hermosa palabra!... y qué acarreo de dificultades por las acciones o con los hechos; no quiere disciplinas, ni normas ni reglas, sólo en su conjunto de las partes de un todo escuetamente encajado, se rige, se gobierna y se establece.

Armonía de colores, fluyentes unos de los otros, mezclándose entre sí para el resurgimiento del otro; todos combinan, todos tienen su espacio, su tiempo, todos se iluminan bajo el mismo cielo. Desde el negro más oscuro hasta el blanco más intenso, con lilas, añiles y morados, verdes praderas y azules tan claros... tienen su sitio en su relación armoniosa en el interior de un arco, arco Iris intenso y claro.

Armonía en la música, notas sueltas que marean con un son, agudas, graves, minúsculas, todas ellas con su relación intensa despiertan los sentidos, el sentimiento de alegría de llanto que hasta la propia muerte la hacen sentir viva. Todo en la naturaleza es armonía viva... árboles, piedras, ríos, mares, plantas, flores, animales porque en ella viven y conviven con naturales reglas.

Pensando, meditando, reflexionando armonía en la naturaleza, me viene a la mente un deseo... armonía en la enseñanza / aprendizaje entre los seres humanos como miembros de la propia naturaleza. Una frase: "mi relación con los estudiantes es de aprendizaje; enseñándoles aprendo", (*Humberto Eco*).

Si todos aprendemos unos de otros entre líneas de armonía entenderemos que una madre tiene el derecho de imponer reglas estrictas, castigar falsos procedimientos, informar la singularidad de cada uno, ni tan siquiera construir la pirámide jerárquica.

Cada cual tiene que ser libre de elegir lo que desea aprender para luego poder enseñar.

Si una nota musical junto con otras forman una armonía sin situación, ¿por qué una simple nota en un aprendizaje genera un decaimiento en toda la enseñanza?... es tiempo de diálogo, de relación, de reflexión... de armonía.

En la época de Franco. Nieves Roca

Nací el veinticuatro de mayo de mil novecientos cuarenta y uno. Tenía cuatro hermanos, tres eran hombres y dos mujeres. Mi hermana trabajaba en una empresa pequeña que había en San José de pirotecnia. Yo entré a los siete años, me pusieron a trabajar con mi hermana. Era un trabajo muy peligroso porque a la mínima te podías ir por los aires. En ese trabajo estuvimos dos años.

Luego, mi hermana se puso a trabajar en una empresa de tejidos y a mí me pusieron en una casa donde trabajaba mi madre. Tenía nueve años. Hacíamos trapos de lavar el suelo. Allí me trataron bien porque eran mayores y el tiempo que pasé fui feliz.

Luego me salí y me buscaron otro empleo en otra fábrica de garrafas. Era un trabajo duro; tenía que poner las varas en una balsa de agua. En el verano estaba bien, pero en el invierno se te helaban las manos y te salían sabañones. Me quedaban las manos que no podía hacer nada porque llevaba las manos en sangre.

Así que cuando cumplí los catorce años me metieron en una fábrica de cajas de cartón. Era un trabajo pesado, pero era duro porque tenías al jefe siempre detrás gritando, dándote prisa, cargando los camiones durante ocho horas y así día tras día todo a brazo; no teníamos ninguna máquina.

Estábamos discriminados porque hacíamos el mismo trabajo que los hombres y ellos ganaban más que nosotras.

Una oportunidad para lo nuestro. Mari Cruz Piera Máñez

Me causa pesar que valoremos mucho lo que tienen los demás y tan poco lo nuestro. Eso sí, en su momento presumimos de nuestras fuentes, de la Seu, de nuestros Papas y nuestros castillos. Cuando tenemos la oportunidad nos vamos a conocer otras ciudades, sus museos, monumentos, su historia. En cambio nuestra ciudad como la tenemos tan a mano, para conocerla a fondo, siempre hay tiempo aunque pasan los años y nunca llega. Es una pena que una ciudad como Xàtiva, con una historia tan interesante, sea una desconocida para muchos de nosotros. Pero no creáis que seamos los únicos, el primer párrafo sirve para todos los ciudadanos de pueblos, ciudades, capitales, comunidades y países. Pensad un poco y veréis qué bonito e interesante es.

Un diumenge de futbol com qualsevol altre, i aquesta vegada, l'equip del meu poble s'enfrontava a l'equip de futbol del Pego. La tensió entre les dues aficions es tallava en ganivet. La grada principal de l'estadi estava quasi plena, i jo em vaig seure a l'última filera dels seients, cap al centre. La gent feia comentaris dels partits que es jugaren dissabte, sobretot del València que no guanya cap partit.

Bé, els jugadors eixiren per la porta dels vestidors, i el camp esclatà en un clam.

Fins ací tot bé però darrere de mi es van posar a veure el partit un pare amb el seu fill, el xiquet podia tindre uns set o huit anys. El pare portava un "cubata" a les mans, i el xiquet cridava i corejava el nom del seu equip de futbol.

Quan va eixir el trio arbitral, el pare va començar a cridar impropis i insults. "Cabro", li digué al àrbitre; "xaparro imbècil", li va dir al linier que tenia més a prop. Jo em vaig girar mirant-lo de baix a dalt, i vaig pensar: "Quin home més impresentable, no es talla davant del seu fill".

El xiquet va callar, i després li digué a son pare:

- Pare per què et poses així amb aquestes persones? Ells no t'han fet res a tu!!!

- No passa res, fill meu, açò és futbol!!!

D'un colp es va beure el "cubata", quan un jugador del Pego, defensant la seua posició, féu una falta amb joc perillós.

- Targeta roja malparit, que no veus que per poc el mata? Fill de...!!!

- Pare, no et poses així, que em fas por!!!

- No et preocupes, xiquet; el que passa és que l'àrbitre és un "anticasero".

- Mira, esperat ací mentre jo vaig al bar a per una cervesa.

Jo ja em vaig quedar un poc sorprès, s'havia acabat el "cubata" feia uns segons.

- Pare, no has de beure tant!!!

- Calla babau, ja pareixes ta mare!!!

De sobte un xut d'un jugador local s'estavellà al travessar de la porteria contraria, i el xiquet cridà: "Ai, quina llàstima!!! quasi gol!!! però son pare va començar a dir impropis que em fa vergonya reflectir-los ací.

Als cinc minuts per fi va vindre el gol. Buf!!! que manera de celebrar-ho, insultant als jugadors del Pego!

- Pare, hem d'estar contents, hem marcat un gol, no t'enfades amb els jugadors contraris.

- Calla fill.

Li va dir, acabant-se d'un trago la tercera cervesa.

- Que no veus que són uns malparits?, i que no saben pedre?

- Pare! No m'agrada vindre al futbol!

Jo vaig pensar que raons no li faltaven al xiquet.

S'acabà la primera part, per uns minuts em vaig quedar tranquil, però abans del començament de la segona part, pare i fill ja estaven allí, el pare amb un "cubata" a les mans i el xiquet dient-li al pare que no deuria beure tant.

Pareix que el xiquet és més sensat que son pare, vaig pensar jo.

El pare va començar a cridar un altra volta, perquè el "línier" va alçar el banderí assenyalant un fora de joc dubtós.

- Deuria agafar-te un atac al cor, àrbitre de merda! Fill de...

- Pare, ja no vull vindre més al futbol –li va dir el xiquet.

Al cap i a la fi, el meu equip de tota la vida va guanyar el partit, u a zero, però jo vaig patir molt per culpa d'un impresentable, energumen.

No sé si el xiquet tornarà al futbol o què. Però jo estic plantejant-me molt seriosament no tornar-hi més, i dedicar-me a altres coses o a altres aficions.

Quina educació!, i quin exemple per al xiquet, quina vergonya!

Dejar de fumar. Cristina Martínez Tormo

Sabemos que fumar no es lo mejor para la salud, además nos preocupa el aumento de peso al dejarlo. Hay personas que aumentan 4 ó 5 kilos por media, por lo tanto hay que cuidar la alimentación, haciendo una dieta a base de verduras y frutas, ejercicio y sobre todo no picar entre comidas.

Quizás no te sea fácil, pero no será lo mas difícil que hayas hecho en tu vida; tendrás mejor calidad de vida y mejorará tu salud. Evitarás enfermedades cardiovasculares, infartos, embolias, disminuirás el riesgo de padecer cáncer de pulmón, páncreas de mama y vejiga. Mejorarás la salud bucodental; además dejar de fumar mejorará los sentidos del gusto y del olfato, también el color de tu piel, el olor corporal. Añadirás años a tu vida y vida a tus años.

Discriminación en el trabajo. Mª Carmen Vidal Barber

A la edad de nueve años empecé en una fabrica de hacer calcetines, la empresa estaba ubicada cerca del pueblo; la fábrica estaba en un primer piso donde estaban las máquinas de hacer calcetines.

De la parte baja, subía la panera llena de conos llenos de hilo, luego otra vez, la panera llena de conos vacíos pero pesaban igual porque eran de madera. Mi sueldo era de diez duros, estuve poco tiempo porque no tenía edad para subir tanta carga.

Unos años después, entré en otra empresa que estaba semicamuflada; digo esto porque había unas cuantas sin seguro y cuando venía el inspector de trabajo, nos decía: “Chicas, saliros al corral y ya os llamaré”. Aquí tenía yo 11 años. Pues en esta que empresa era de confección, yo cosía a destajo y me salía un jornal bastante bien. Era por el año 1960.

Que para aquella época igual te tenían cosiendo, que te decía la mujer, vente a mi casa y me friegas el suelo arrodillada. Y ya estaba cansada. Un sábado, cuando fui a recoger el sobre le dije que no quería ir más a limpiar su casa y me riñó, me sentí utilizada. Yo sin coger el sobre me fui a casa llorando y se lo conté a mi padre y me dijo que no llorara, que venía conmigo para decirle al empresario que trabajo ya tenía en la maquina, rematadora, y que no me mandará más a su casa a limpiarle que “ese trabajo no es para mi hija.”

Él no se esperaba que yo se lo contara. Entonces mi padre, sin discutir, le dijo: “Ante todo, las buenas formas de decir las cosas. Así que de ahora en adelante su trabajo es coser. Nada más.”

A partir de ese momento mi trabajo fue coser pero, como me tenía manía, un día me dijo que si había visto el dinero que tenía en el sobre. Yo le dije que no porque yo se lo dejaba dentro del cajón que tenía la alacena, cuando vino mi padre, le pregunté que si había visto el dinero del sobre, lo miró y vio que me había puesto 500 pts. de más.

Entonces mi padre me dijo que cogiera las 500 pts. y que le dijera al secretario que en mi casa éramos pobres pero honrados; continué trabajando hasta que vino un amigo de mi empresario y me vio cómo trabajaba. Al poco tiempo se interesó, preguntó dónde vivía. Vino a mi casa y les dijo a mis padres que si querían que fuera a su fábrica.

Pasaron varios meses y me mandó recado, diciendo si yo me lo había pensado, y le dije que sí. Este empresario se ofreció a ponerme todas las condiciones que yo había pedido: antigüedad y categoría laboral.

Esta empresa también era de confección. Yo estaba en una rematadora, confeccionando prendas para los recién nacidos, pues trabajábamos para el Corte Inglés; confeccionábamos camisetas, pijamas, arrullos, toda clase de prendas.

Ahí también trabajábamos a destajo, y nos cronometraban las prendas que en una hora se podían hacer. Las que hacías de más era lo que te ganabas. Pero cada cierto tiempo, cuando veían que te pasabas un poco más de lo contratado venían para los topes. Simplemente por este motivo muchas veces estábamos en desacuerdo con los topes. Todas las mujeres somos trabajadoras en el ámbito profesional, familiar y social.

Trabajé. Tere Jordá

Trabajé en la fábrica rica del Bolo, allí hacíamos tela y llevaba un telar. Allí cargábamos la lanzadera y poníamos el hilo para tejer; nada más se hacía un color de tela que era como si fuera vaquera, no hacíamos más telas. Arriba, en la otra fábrica hacían más cosas. Luego entré en la fábrica de cajas, allí hacían cajas para poner sábanas, pijamas, camisetas, pañuelos, calcetines, toallas y muchas cosas más.

Donen tota la seua força. Roberto Gandia Piera

Obeïxen com altres
Ningú les detindrà
Afany de superació no els falta.
Interessades també ho són.
Milloren els seus drets.
Agraïxen el suport.
Respecte és el que pregunten.
Enhorabona!!! Hui per hui són més protagonistes.

Si fos per tu. Robert Gandia

Si jo fos pintor
Et pintaria com a la perfecció
Si jo fos escultor
Esculpiria l'amor
Si jo fos constructor
Faria ponts de dolçor
Si jo fos esportista,
Jugaria amb l'emoció.
Si tu fores el sol i jo la lluna,
Segur que hi hauria una explosió.

El desinterés de la amistad. Isabel Vercher

La amistad es una buena benevolencia basada en el parentesco de las personas tendiendo a establecer la unión entre las amigas. Existen diferentes formas de amar, se puede poner afecto a una persona por interés, o por aprovecharse de ella. Pero entre ellas siempre hay algo bueno: que ayudan a quienes lo necesitan.

El universo. Nieves Sánchez

El universo surgió a partir de una lluvia de polvo de oro. Alguien en el cielo se aburría de no ver nada brillar, era todo oscuridad, monotonía, negro, sin color ni formas.

En un rincón del cielo alguien, no sé, quizá un ángel había llevado una caja que brillaba mucho. La destapó y vio que aquellas partículas de polvo que tanto brillaban era lo que el universo necesitaba, un poco de vida y color. Sin pensarlo cogió puñados y los fue repartiendo, aquí, allá. Así creo que se formó el universo.

Cuando miramos al cielo, los puntitos que vemos brillar son las motitas de oro que alguien repartió con tanto amor, para que todos podamos contemplar en las noches de luna llena lo bonito que es el universo.

El cole. Mari Cruz Piera Máñez

Nunca hubiera pensado que venir a la escuela me traería tantas satisfacciones. La primera es el calor, apoyo y amistad que he recibido del profesorado y compañeros de clase.

Cuando se están terminando las vacaciones cuento los días para volver otra vez a encontrarme con los compañeros, el lápiz y la goma de borrar. Estoy enganchada al cole y no me arrepiento.

Casa l'avi. José Manuel Martínez Sanchis

Òbric la porta, segueix sent la mateixa, aquella porta molt vella de color fosc, que en obrir-la xerricava com un gat empalagós i a l'entrar encara feia la mateixa olor que quan el meu avi l'habitava. La casa era fosca de color apagat; i de sentiment fosc i trist com la meua infància i, de sobte, el rellotge de cucut d'Alemanya, que portà el meu avi, que tornava a marcar les dues de la vesprada, com quan jo recorde en tindre un any o dos que ja ho feia. Tot està igual: la taula, les cadires, els quadres... i el corral on fa 20 anys jugava amb el meu oncle al baló totes les vesprades abans del sopar.

Soy una persona mayor. Marisol

Soy una persona mayor, vine a este mundo en muy mala época. No tuve tiempo para ir al colegio. Éramos muchos hermanos y sin haberes. Siempre he deseado aprender aunque no he tenido tiempo. Pero un buen día encontré a una amiga que me habló de la escuela de adultos y sin pensarlo más vine. Los primeros días lo pasé un poco mal porque quería ponerme al nivel de los demás. Estaba muy desanimada pero he tenido la suerte de coger muy buenos profesores y compañeros de clase y como se dice que nunca es tarde para aprender os diré que me siento una yaya muy contenta haciendo el deber con mis nietas. He rejuvenecido moralmente. Doy gracias a estos benditos profesores por la paciencia que tienen.

Nuestra escuela y sus oportunidades. Mari Cruz Piera Máñez

Nuestra escuela me ha dado muchas satisfacciones, pues aparte de estudiar las asignaturas, que es para lo que venimos, he conocido a mucha gente por lo cual tengo muchas amigas. Yo sé que en los estudios poco puedo hacer, pues con mi edad lo que pueda aprender está bien. Sin embargo tenemos jóvenes que vienen a sacar el graduado, cosa que en su día no lo lograron, y con él en el bolsillo, se terminó de estudiar. No obstante siempre hay excepciones, yo conozco a uno de ellos. Hace más de veinte años que se matriculó en el centro para obtener el graduado y así poder trabajar y lo consiguió. Se casó, tuvo familia, trabajó en casa y fuera de ella, pero siguió estudiando y este año, al fin terminará la carrera de filosofía y letras. Estamos muy orgullosos.

Experiencias y reflexiones de alumna adulta. Marisa Juan.

Es primavera y, como siempre por estas fechas, comienzan las explosiones de la naturaleza, que hacen que el paisaje se llene de hermosura, que la vida en los animales comience su actividad después del invierno, hasta las personas notamos que estamos haciendo cambios en nuestro organismo, es como si en esta época notáramos más esa especie de renovación.

Dentro de poco terminaremos el curso escolar y dará comienzo la escuela de verano. Son tres días, pero, por mi experiencia del año pasado, estoy esperando que lleguen, ya que espero asistir al igual que el año anterior. Fue el primer año que me apunté para ir, y quedé gratamente contenta, emocionada y llena de todo lo que tuve la gran fortuna de vivir y aprender durante esos días, ya que he procurado quedarme con lo que para mí era bueno y positivo.

Toda esa experiencia ha hecho que de alguna manera cambie mi pensamiento, tenga poco a poco la capacidad de comprenderme a mí y a los demás, porque las cosas pueden expresarse de muchas maneras y no siempre uno está en poder de la razón; de escuchar a los demás se aprende al igual que de guardar silencio.

Todas estas experiencias hacen que de alguna manera te des cuenta de que para que se produzcan cambios, éstos tienen que ser a partir de uno mismo.

En la época que vivimos somos conscientes de que algo no hemos hecho bien y vemos que el resultado es catastrófico. Somos los humanos los que estamos haciendo que el equilibrio de la naturaleza se vaya desmontando, estamos rompiendo con toda la cadena natural que existe para que ese equilibrio se conserve,

no sólo a nivel natural sino a nivel de género. Los animales están desorientados debido a que sus ciclos de reproducción, de alguna manera están alterados y supongo que todo esto desencadenará en una forma de vida, tal vez distinta, de la que estamos viviendo.

Pienso, pues suelo pensar bastante, que debido al consumismo, al querer destacar, al querer estar en el poder, al querer tener, al planificar antes lo material que lo sentimental, estamos perdiendo una oportunidad muy grande de conocernos, de escucharnos, de saber hasta qué punto somos capaces de sentir, presentir, escuchar a los demás, escuchar la naturaleza. No podemos dejar que se comercialice con la enseñanza, con los sentimientos, con la vida, con las personas, y digo esto, porque es lo que está ocurriendo en la sociedad, una sociedad dominada por el hombre y donde la mujer todavía no cuenta con mucha participación a nivel de puestos con influencia para poder poner en práctica sus cualidades de hacer las cosas.

La mujer, en su afán por querer igualarse al hombre, corre el riesgo de perder sus cualidades innatas, su capacidad de engendrar y dar vida, de hacer las cosas porque las siente, porque en cada cosa que hace pone sentimiento, su capacidad de mediar, su intuición, amor, cariño, respeto... y muchas cualidades más que forman parte de ella y que son su "simbólico". La mujer puede hacer mucho pero para ello tiene primero que confiar y creer en sí misma para poder transmitirlo a los demás, dejar que su "simbólico" esté en todo lo que hace, siente y vive, porque en ello pienso que está la solución para muchas cosas.

Quiero compartir con vosotros estas reflexiones y experiencias, aunque en estas líneas no sé si llegaré a transmitirlos todo lo que estoy sintiendo al escribirlas, ya que forman parte de las conclusiones que personalmente voy sacando de lo que veo, aprendo, intuyo, interacciono, y que, en definitiva, van pasando a formar parte de una misma y que constantemente van evolucionando y cambiando al igual que la vida misma.

L' experiència de FITUR 2008. L'ullal

Jo sabia que el món del turisme mou una gran quantitat de recursos, tant humans, com tècnics, econòmics, etc., però no pensava que en foren tants.

Em va sorprendre l'extensió de la fira i la quantitat d'estands que hi havia. Si alguna cosa em va quedar clara és que cada país, comunitat o ciutat enfoca la seua projecció turística basant-se en allò que té, és a dir, "ven el que té". La ciutat que posseeix un gran patrimoni historicoartístic fonamenta la seua oferta en ell, com és el cas de Xàtiva. Les ciutats costaneres dediquen tota la seua atenció al turisme de platja, com era el cas de Benidorm. Aquesta ciutat, que s'ha consolidat com la destinació turística costanera per excel·lència, no necessita "calfar-se massa el cap" a l'hora de dissenyar el seu estand. Es tracta d'oferir un tipus d'imatge concreta per a un tipus de turista concret.

En definitiva, aquestes dues qüestions, pense que són el fonament de la indústria turística: oferir allò que tens i oferir-ho a un perfil de consumidor en especial. Encara que supose que també existirà la finalitat d'atreure un altre tipus de turista, és a dir, despertar l'interés del típic turista de "sol i platja" cap a un turisme cultural o mediambiental i viceversa.

Em va sorprendre molt veure com ciutats que en principi no posseeixen cap dels "motors" per a provocar el fet turístic, el provoquen, és a dir, recorren a allò que tenen per a vendre la seua ciutat. És el cas d'un dels estands (no recorde de quina ciutat, però era de la Comunitat Valenciana) que portava com a "reclam turístic" una gran imatge processional de Setmana Santa, molt bonica, per cert.

També em vaig fixar en l'estand de San Sebastián de los Reyes que enfocava pràcticament tota la seua oferta de cara a l'ecoturisme, fins i tot, regalaven un joc de bosses especialment dissenyades per al reciclatge. Aquesta opció de turisme ecològic o ecologista crec que és molt interessant, i crec que de cara a un futur no massa llunyà serà una modalitat de turisme que arrossegirà molta gent.

També vaig poder observar altres estands que mostraven peces d'art i d'artesanía, com el cas de Múrcia, que personalment m'atreuen molt. Un dels factors més importants que vaig poder observar en pràcticament tots els estands és la importància que se li dona a la gastronomia.

Pel que fa al simple fet d'atreure a la gent a un estand determinat, crec que és molt important la utilització del color, per exemple, l'estand de la Regió de Múrcia era d'un color verd pistatxo molt cridaner, per al meu gust molt bonic. També hi ha una altra cosa que hui en dia atreu molt a la gent, i és la utilització dels mitjans audiovisuals, sobretot les pantalles de grandíssimes dimensions, encara que supose que no estaran econòmicament a l'abast de moltes administracions.

Per a finalitzar, anarem a l'estand de Xàtiva. La nostra ciutat, atenent al que deia anteriorment, es "ven" com a ciutat històrica, artística i cultural, que evidentment és el que s'ha de fer, perquè posseïm un gran patrimoni.

L'estand de Xàtiva presentava unes fotografies molt boniques de diferents llocs de la nostra ciutat. Hi havia una en particular del Castell Menor reflectit en una làmina d'aigua que semblava que el Castell es mirava en el mar o en un gran llac. També hi havia dues reproduccions dels retrats dels Papes Borja, d'Estruch...

Pel que fa als fullets, els de Xàtiva em varen agradar molt, crec que estan molt ben fets i són molt atractius a la vista.

Isla de Xàtiva, después Isla de Fuego. Mercedes

Diego Ramírez de Arellano y Fenollet nace en Xàtiva en fecha desconocida y fallece en 1633 en lugar desconocido. Marino y cosmógrafo de gran notoriedad participa en la expedición de los hermanos García de Nodal. Entre los tratados firmados por Ramírez de Arellano se encuentra la memoria de *Reconocimiento de los estrechos de Magallanes y San Vicente*, de 1620, cuyo original se encuentra en la Biblioteca Nacional de Madrid, y en el que firmó con los hermanos, García de Nodal. Derrotero por ir desde Sanlúcar de Barrameda (otros dicen que desde Portugal) las islas Filipinas por los estrechos de Magallanes y de San Vicente.

Xàtiva quedó siempre ligada a un grupo de pequeñas islas e islotes de Chile, ubicadas a 100 km al suroeste del Cabo de Horno y las llamadas Islas Diego Ramírez son un grupo de pequeñas islas situadas en Chile. Son el punto más austral del continente americano. Isla de Xàtiva, llamada isla grande de Tierra de Fuego. La denominación de la isla cambio en algún momento del siglo XVIII, no se sabe si debido a la resistencia de Xàtiva en favor de la casa de Austria. El cambio de nombre a Tierra de Fuego se debe a que la primera vez que se avistaron las tierras había en ellas constantes incendios, parece que provocados por aborígenes, ¿no estaría Felipe V por allí?

En la expedición que hizo nuestro setabense descubrieron por primera vez los pingüinos, los pájaros bobos que les llamaron ellos, por sus movimientos torpes. Hay que reconocer que tenemos personajes muy ilustres y, como siempre, los desconocemos y por lo tanto no los valoramos. Diego Ramírez de Arellano y Fenollet tiene una calle con su nombre (para entendernos es por la plaza de toros) menos mal, algo es algo ¿no?

Immigrant. Cristina Martínez Tormo

Jo he conegut a una xica, fa poc, a causa de les meues circumstàncies. És una persona simpàtica, agradable, treballadora com la que més. Un dia (aprofitant la nostra coneixença i la confiança que tinguem l'una amb l'altra, perquè ella me la donà a mi abans que jo. Dic açò perquè des del primer moment no la vaig veure com una immigrant, sinó com una més, com si l'haguera coneguda de tota la vida) em contava que tenia papers perquè va estar un any interna cuidant a una persona major que tenia alzheimer, ella es pagava l'assegurança i feien com que la pagaven els altres i ni "mu", sinó apanyàt. Esta xica em deia "*et jure que jo no tinc fàstic de res i mira que he llevat merda al pobre iaio, però a ells com a persones i el tracte amb mi els tinc un fàstic que no puc més, mai ni un gest ni una paraula d'agraïment ni res de res, em tractaven a potades*". Tot açò que estic contant, ho parlàrem perquè era una vesprada de fred i li vaig dir "¿et faig un café?". I a ella li va estranyar, jo li tinc un afecte molt especial, perquè la veig com el que són, persones que vénen a treballar i a millorar la seua vida perquè d'on vénen, Romania, no la tenen millor, si no, no vindrien.

Jamás permitas. Sunsi Puig

Jamás permitas que un hombre te esclavice,
Tú naciste para ser amada no para ser esclava.
Jamás permitas que tu corazón sufra en nombre del amor.
Amar es un acto de felicidad, no de sufrimiento.
Jamás permitas que tus ojos derramen lágrimas
Por alguien que nunca te hará reír.
Jamás permitas que tu cuerpo sea usado,
Es la morada de tu espíritu, mantenlo apreciado.
Jamás permitas que tu nombre sea pronunciado en vano,
Por un hombre que no vale la pena.
Jamás desperdicies tu tiempo con alguien
que nunca tendrá tiempo para tí.
Jamás permitas que alguien te hable a gritos
Si te han de hablar que sea con amor.
Jamás permitas vivir angustiada en la dependencia de un hombre,
Haciéndote creer que tú naciste inválida y sin iniciativa.
Jamás permitas perder tu dignidad de ser mujer.
Jamás se lo permitas a nadie.

La dona. Mariví Sanchis

La passada nit soparen prompte. La dona havia tingut un dia complet, havia treballat prou. Després d'escurar els plats i arreplegar la cuina es va asseure junt a l'home a veure la televisió. La dona li digué: "sembla que me'n vaig a gitar-me perquè estic molt fatigada!". Entrà en la cuina a prendre un poc de llet i el medicament, ja que es trobava mal feta, però s'adonà que la llavadora havia acabat. Per fer lloc arreplegà la roba de la corda i es posà a estendre-la. Com era roba blanca la que va arreplegar, pensà en plegar-la i guardar-la. En acabar pensà: "faré els esmorzars, així demà no matinejaré".

Després va veure els llibres de l'escola, perquè aquesta dona va a l'escola d'adults, i es posà a fer els deures. Quan es va adonar, era la una de la nit. El seu home feia una estona que s'havia gitat. A voltes les dones semblen "el conillet de duracel" que "dura...i dura...". Les dones som així, encara que de vegades no es valora el que fem.

Hijo. Nieves.S.

Naciste al amanecer
Cuando despuntaba el alba
Con esa cara bonita
Como una flor delicada.

¡Ah, hermoso amanecer
Qué criatura más guapa,
es como una bendición
de los luceros del alba.

Cuando te cogí en mis brazos
y me miraste a la cara,
algo nuevo en mi interior
embriagaba mi garganta.
Una canción te cantaron
Los luceritos del alba.

La discriminación es siempre cruel y dura para quien la padece... he visto o he sabido por casos que me han contado, desde una simple mirada fría hasta conversaciones racistas por parte de vecinas, amigas...

Lo que voy a contar le ha sucedido a una joven inmigrante de 26 años instalada en Manuel desde hace 5 años, casada y con 4 hijos en la actualidad. Hace tres años, cuando ella estaba casi dos años instalada en Manuel, decidió utilizar un método anticonceptivo para evitar tener más hijos por un tiempo: ya tenía dos niñas de 7 y 3 años y aunque su marido inmigrante también tiene un empleo fijo, quería empezar a trabajar.

Fue a ver a la matrona del pueblo y ésta le dio bajo la firma del médico, la receta de unas píldoras anticonceptivas, M no entendió bien a la matrona que le gritaba mucho, como si estuviese sorda y pidió a una amiga que le volviese a explicar cómo tomar esas píldoras... El hecho es que ella no supo entender y la matrona no se aseguró de que la había entendido y la explicación de la amiga llegó tarde.

El primer mes M se quedó embarazada, ella no dio la culpa a la matrona sino a ella misma por no saber lo suficiente de valenciano. Ella, al ser muy creyente, bendijo la nueva llegada inesperada. El niño llegó y a los 8 meses M fue otra vez a visitar a la matrona para utilizar un método anticonceptivo y para evitar cualquier malentendido, fue acompañada de una amiga valenciana y así evitar cualquier incomprensión lingüística.

M volvió a pedir la píldora, la matrona le dio una receta de unas pastillas especiales porque el niño tomaba el pecho, la matrona según la amiga valenciana le habló mal en todo momento, como a una incapacitada y gritándole, y como la amiga la defendió a ella, la matrona sólo se mostró más fría.

A los 15 días de tomar estas pastillas M fue a ver a la matrona, quejándose de dolores en el vientre, ésta le gritó por venir antes de la cita prevista y no le dio explicaciones. Al mes ella, con cita previa, fue a ver a la matrona para explicarle que no tenía menstruación y que le dolía mucho la

barriga y que se sentía muy hinchada, otro enfado por parte de la matrona sin explicación alguna; 15 días más tarde M, otra vez acompañada de su amiga, vuelve a pedir explicaciones y dice que tiene síntomas de embarazo, la matrona, gritando, las echa a las dos a la calle.

La amiga cogió las recetas y se fue a Xàtiva a planificación familiar y allí el médico gritando le dijo que “quién le había recetado esto”, las pastillas que le habían recetado esterilizaban a largo plazo, pero no eran anticonceptivas, M se hizo un test de embarazo y dio positivo, llorando y acompañada de su amiga, fue con cita previa a ver a la matrona, ésta la recibió dos horas más tarde de lo previsto, haciendo pasar a gente sin cita, al final, en el pasillo y delante de todos le gritó “aún estás por aquí molestando”. La amiga no pudo contenerse más y le dijo lo del embarazo y cuatro verdades más, de cómo la había discriminado y humillado en varias ocasiones y había fallado como profesional.

Viéndose acusada y con motivos, la matrona se disculpó y desmintió la discriminación e intentó acallar a la amiga, pidiendo a M que comprendiera su situación profesional, agobiada, con tanta gente para visitar... M lloraba únicamente, su amiga amenazó con denunciar a la matrona por racismo, discriminación y fallo profesional pero M no quiso armar más jaleo, ¿para qué? Estaba embarazada y nada podía cambiar.

M aceptó la situación; al poco tiempo la matrona se fue del pueblo y otra vino en su lugar. Ella tiene dos chicas y dos chicos y toma anticonceptivos recetados en Xàtiva.

Lo peor de esta triste historia es que M es una irresponsable a los ojos de muchos del pueblo, empezando por las madres que van a la escuela “mira esta, otra vez embarazada”, “pues si que les gusta a estos chingar cuando además no pueden ni pagar los libros”, “mira igual que conejos,” y aunque cuentes lo que pasó ¿qué? Se burlan igual y toda esa gente se dice “buena” y nada “racista”.

¿La discriminación? Son los otros, los otros ¿Yo? Nooo...

La dona. Concepción Quevedo Navarro

La societat actual viu grans canvis, socials i culturals. En aquestos canvis la dona té un important paper, cada vegada més rellevant. Els canvis la situen destacada davant de quantioses empreses, en l'àmbit sociocultural d'aquests moments, però molts terrenys està sotmesa als costums d'antany. I són víctimes de les violacions dels seus drets com a persones. Els drets humans vigents a tot el món, encara no han pogut acabar amb aquesta crueltat. A algunes societats està molt arrelada i forma part de la seua cultura. La lluita sense descans d'un gran nombre de persones només està pal·liant el gran problema que pateixen aquestes dones. A altres llocs, no tan allunyats, les dones són vertaders exemples de paciència, entrega i solidaritat. Paciència per les condicions infrahumanes en les quals viuen, suportant malalties moltes vegades sense cura, per no poder comprar els medicaments adequats i necessaris. Entrega total als seus, ajudant-los a combatre la misèria social que els envolta i oprimeix. Solidaritat a la convivència dels uns amb els altres. Així a alguns països, la dona està començant a canviar la seua condició social i a cridar demanant ajuda, però moltes vegades no aplega a ser escoltada, perquè els crits vénen del més endins del seu ser. És una situació vertaderament dramàtica que moltes vegades acaben amb vertaderes tragèdies, de les quals molt poca gent se n'assabenta.

No parlem d'algunes dones, per desgràcia són milions. Clar està que moltes d'aquestes dones, s'amaguen i el seu entorn les aïlla del món exterior, sense que puguen manifestar-se i fer pública la seua situació. Fa un crit al dret, silenciats pel món que l'envolta. No parlem d'un altre món, és aquest, part d'aquest món pateix esta situació al principi del segle XXI. Sovint caldria donar una mirada al nostre voltant i observar amb la suficient profunditat les coses, i dedicar un poc més del nostre temps i esforç a estes dones que tenim al costat.

Mi vida. Marciana Lanzarote Ramos

Nací hace sesenta y cuatro años, en un pueblo de Toledo, llamado San Bartolomé de las Abiertas.

Éramos una familia de nueve hermanos, eran tiempos difíciles y yo, a los ocho años, me puse a trabajar, siendo yo una niña, ya tenía que ser responsable de otros niños a los que cuidaba. Cuando tenía veinte años, toda la familia nos vinimos a Xàtiva a trabajar y a comenzar una nueva vida. Y así ha sido mi vida, siempre trabajando. Además formé mi familia, tuve dos hijos, Ana María y José Marcos.

Recién nacido, mi nieto Javier. Julia Navarro

Cuando naciste unas caras alegres se acercaron a mirarte recién nacido, con los ojos cerrados y los puñitos apretados. En aquel momento tú no sabías nada de los demás ni de ti mismo, tú no hacías más que sentir ciertas cosas como la sed, el frío, el calor y la dulzura de tu madre. Tus gestos eran desordenados, no podías coger el chupete ni besar sin saberlo pues tu cuerpo era todavía muy débil por haber despertado apenas a la vida. Luego, empezaste a ver y a comprender lo que te rodeaba. Tú pudiste subir solito la escalera y subir a la bici. Aún te queda por recorrer un camino tan largo como el que recorriste desde la cuna hasta este día un camino que va a llevarte a tu felicidad de hombre.

La nostra escola. L'alumnat de "base"

La nostra escola d'adults és antiga però té encant. Els alumnes anem cada dia aprenem coses noves, i a més a més cada dia, coneixem a gent, i es fan nous amics i amigues. Els mestres i les mestres són agradables, els agrada ensenyar, tenen dedicació per aquesta escola i molta paciència per a nosaltres els majors i per a la joventut.

La nova escola prompte estarà acabada i tot seran nous pupitres, més ordinadors, moltes més activitats. L'escola serà més gran!

Donem les gràcies als mestres, a la direcció i a l'associació, pel seu esforç i dedicació, fan que l'escola vaja endavant. Una abraçada.

Alimentos transgénicos. Sara Tortosa Roca

Son todos aquellos que contienen ingredientes que fueron producidos a partir de un organismo modificado genéticamente. Proviene en su mayor parte de plantas transgénicas, como el maíz o la soja. Algunos ecologistas, científicos y políticos, se oponen a este tipo de alimentos y exigen el etiquetaje de estos. Son dañinos para la salud por la resistencia a los antibióticos, ya que muchas plantas transgénicas contienen un gen de resistencia a los antibióticos. La mayoría de los alimentos transgénicos, contienen genes de virus, bacterias, mariposas e incluso escorpiones. Estos elementos extraños en la dieta de una persona podrían aumentar los riesgos de presentar nuevas alergias, principalmente en los bebés y niños. Expertos en genética no garantizan los efectos medio ambientales, como contaminación biológica, la amenaza a la biodiversidad agrícola, enfermedades en las plantas, en los ecosistemas...

La televisión y el paso de la vida. Julia Navarro

La televisión ¡qué gran invento, verdad! Pero no todo lo relacionado con él es tan maravilloso. Cuando yo era jovencita no existía la televisión pero no tardó en ser la gran revelación de aquellos tiempos.

Solamente unos pocos tenían el lujo de poseer una de ellas ya que su precio era altamente costoso para la economía de gran parte de la sociedad.

Poco a poco fue apareciendo en todas las casas de todo el mundo, pero no con tan gran influencia como ahora. Recuerdo que antiguamente en mi juventud, nos sentábamos todos en la mesa para comer, momentos después de que toda la familia colaboráramos a la preparación de la mesa. Nos sentábamos todos juntos y hablábamos. Hablábamos de cómo había ido el día, de los problemas vigentes de esa época, de muchas otras cosas de las cuales ahora no se conversa. Pero la realidad ahora es otra totalmente diferente. Desde que existe el cine y la televisión la gente ha olvidado el arte de contar cuentos, de reír con la familia, de sentirse unidos, etc. Cada noche, después del trabajo se van al cine o se sientan ante el televisor como hipnotizados cuando acaba el programa, están ya cansados y se van a dormir sin hablar con nadie. Sin saber de ellos ni ellos de mí. Hacer esto no tiene ningún sentido. No obstante, si no abusamos de ello, son unos inventos maravillosos y parece cosa de magia lo que se puede conseguir con la óptica y la electricidad.

Entrevista amb Alfonso Rus, batle de la ciutat de Xàtiva

1. Quina és la seua opinió sobre l'educació i formació de persones adultes a València?

La meua visió és positiva. La gent que no ha tingut l'oportunitat d'aprendre, o no va voler, o ho pot necessitar ara ha de tindre la possibilitat de poder aprendre i, per tant, és necessari que tinga eixa nova oportunitat. En aquests moments en què la societat s'ha fet tan complexa i tan competitiva es fa necessari també que totes les persones puguin en algun moment accedir a la millora del seu currículum, és a dir, a millorar o renovar els seus coneixements i això és el que està fent-se en este tipus de formació. Jo recorde molt el que em deia la meua iaia: *"el saber no ocupa lugar"*.

2. Què pensa vosté sobre les funcions i les tasques que realitzen el centre públic de formació de persones adultes Francesc Bosch i Morata i l'associació de persones adultes participants?

Normalment, com alcalde, el que sé al voltant dels temes d'educació ho sé pels meus regidors que mantenen relacions amb vosaltres o tenen competències en les tasques que feu. I sempre a mi, i també als regidors i les regidores, ens preocupa allò que no funciona, però quan la cosa funciona no ens preocupa, per tant l'EPA, ja que funciona molt bé, no és causa de la nostra preocupació, sempre he considerat que funciona perfectament i que el que feu, tant el centre com l'associació, és un bon servici educatiu, formatiu, cultural, etc. a la ciutat i als seus habitants.

3. Vosté, segurament, coneix els nivells educatius i formatius de la població adulta de la nostra ciutat: pensa que caldria potenciar més el centre públic de FPA i les tasques que realitza per tal de millorar les condicions educatives de la població de Xàtiva?

Quan he mantingut reunions amb les persones adultes que formen part del Centre d'FPA de Xàtiva sempre he rebut les dues peticions que mencioneu, per una banda potenciar el centre i l'associació, ajudant-los en tot el que es referisca a millorar les condicions educatives de la població de la ciutat i per altra fer possible que cada vegada el centre tinga millors condicions i possibilitats per fer les seues tasques educatives i formatives i

per això sempre he pensat que vosaltres les persones adultes i el professorat sou els que millor sabeu les necessitats i els interessos en esta societat on cada vegada són mes imprescindibles la millora de les competències i les capacitats. Totes les reivindicacions per a fer més coses en aquest àmbit educatiu i estar en millors condicions, són positives i, per tant,estic d'acord de dur-les endavant.

4. En aquests moments, hi ha funcionant al centre públic més de 30 grups d'aprenentatge diferents: des d'alfabetització fins al Graduat de Secundària, des d'informàtica i fotografia fins a la preparació per als cicles formatius, des de castellà per persones nouvingudes fins a d'altres activitats com pilates, modista... i un total de més de 800 persones, i aquestes cada vegada són més joves i tot plegat això significa uns majors increments de la demanda: ¿considera vosté que les instal·lacions actuals o les instal·lacions probables (tant el nou edifici educatiu acabat de construir com la rehabilitació de l'antic edifici dels pares), seran suficients i adequats per a les presents i noves necessitats i demandes de la població jove i adulta de la ciutat?

Crec que sí, però com tot canvia hem d'estar atents per a fer no sols polítiques de hui per demà, sinó prepara el futur tant de la ciutat com de les persones i, com tot costa molts diners, hem de fer previsions de futur; però pense que sí que hi ha haurà prou instal·lacions perquè pugueu fer una oferta educativa en condicions i a l'altura de la ciutat, que done respostes, com he dit abans, a les necessitats de les persones de la ciutat i de la comarca. ¡ *Ojalá* es desborden les noves instal·lacions perquè això significarà que hi ha més demandes, això significaria que la gent vol educació i formació, i que és el que vol per a millorar les seues condicions i capacitats a l'hora de competir, per exemple, en el mercat de treball, millorant la seua formació bàsica, etc.

5. Tant el centre com l'associació estan plantejant-se el creixement de les accions formatives que realitzen i, també, d'altres de caràcter cultural, recreatiu... per tal que el barri on està enclavat el centre, així com la ciutat comencen a gaudir d'altres iniciatives formatives, culturals... relacionades amb l'educació i formació permanent, tal i com va ser apro-

vat a la cimera de Lisboa pels Estats membres de la Unió Europea, mitjançant Plans Locals d'Educació permanent, que tenen com a finalitats apropar cada vegada més l'educació als barris i a les persones, establir col·laboracions i sinèrgies amb les entitats culturals i socials així com municipals... Estaria l'Ajuntament que vosté presideix disposat a encetar línies de treball en aquesta direcció, tal i com assenyala la Llei 1/95, de FPA, al seu article 5, ara que disposarem dels espais, les aules, les infraestructures... adients?

En primer lloc hem de saber si la Conselleria d'Educació té diners i si estaria disposada a tirar endavant eixa proposta i eix repte; si hi ha diners i la conselleria el veu bé, jo afavoresc qualsevol iniciativa en general i aquesta en particular que, entre altres qüestions suposarà la coordinació i la relació entre diferents iniciatives que es fan a la ciutat. Sempre donaré suport, i no perquè estiga actualment el meu govern, tot allò que puga tindre la meua ciutat i les i els ciutadans que ací viuen; ho faré a *muerte*. Donaré suport sempre a tot allò que siga important i bàsic per a la nostra ciutat, i

sempre he pensat, que la tasca que es fa des de l'escola de persones adultes és fonamental per a la ciutat però també, sobretot, per a les persones joves i adultes que necessiten aprendre, necessiten millorar la seua formació, etc.

6. Amb el creixement de la ciutat i, per tant, també de la població atesa, sobretot població immigrada, així com l'atenció als i a les joves caldria que l'ajuntament de la ciutat junt al centre públic, l'associació de persones adultes participants... i d'altres institucions i organitzacions iniciaren noves maneres d'afrontar el fet educatiu i formatiu a la ciutat, per exemple, posant en marxa un pla local d'educació permanent, estaria l'ajuntament disposat a ser-ne motor i implicar-se'n en la conformació?

Des de la meua perspectiva d'alcalde però també d'empresari, que és el que he sigut sempre, crec en l'optimització de recursos i la sinèrgia entre les diferents actuacions de les regidories, dels servicis localitzats a la ciutat, etc., però això és molt complicat i difícil perquè sempre topes amb interessos d'entitats, organitzacions, i també persones que pensen que els espais públics són d'ells i no volen ni deixen que les coses, les funcions, etc s'organitzen d'una altra manera, al servici de la població.

L'acceptable seria el que dieu –i que he de dir-vos que ja he rebut la proposta per correu ordinari, també el regidor, i que caldrà asseure's a parlar d'ella i a donar els passos necessaris-, un pla local d'educació i formació on totes les iniciatives educatives i formatives estigueren coordinades i relacionades, on no hi haguera duplicitat d'activitats ni de servicis. Però veig alguns problemes: qui seria el que coordinaria; qui financaria?; i quan proposa la coordinació i interrelació d'iniciatives que pertanyen a diferents Conselleries: quina és la fórmula per a optimitzar tots els espais i recursos, per a produir sinèrgies entre les actuacions i els servicis?. Crec que serà molt difícil encara que siga el més positiu i raonable.

Moltes gràcies alcalde pel seu temps i la seua disposició en aprendre'ns.

Las novias. Julia Navarro.

Tendidos en la hierba
una muchacha y un muchacho
comen naranjas, cambian besos
como las olas cambian sus espumas.

Tendidos en la playa
una muchacha y un muchacho
comen limones, cambian besos
como las nubes cambian sus espumas.

Tendidos bajo tierra
una muchacha y un muchacho
no dicen nada, no se besan
cambian silencio por silencio.

Recuerdos. Cruz Olmo Llorens

Cuando tenía diez años, mi madre me dijo que me había buscado trabajo en una casa muy rica para pasear a un niño, y me pagarían cincuenta pesetas al mes, y yo estaba contenta porque iba a traer dinero a casa. Yo cuidaba muy bien del niño y su madre estaba muy contenta. Pero por el tiempo yo notaba que me tenían arrinconada, me daban a comer lo que sobraba de hoy para mañana, para el almuerzo todos los días una barrita de chocolate y yo me daba cuenta, pero no le contaba nada a mi madre, para que no se enfadara, porque en casa hacía falta el dinero, pero yo lloraba y estuve cuatro años fregando suelos y limpiando dorados y plata, tenía las manos llenas de sabañones y chorreando sangre, ya no pude más y se lo dije a mi madre y ella se quedó muy disgustada pero habló con la señora y me sacó y volví al campo con mi hermana. Mi padre se puso muy contento. Las pocas amigas que tenía me decían: “Chica, no trabajes en el campo y vente a trabajar a la fábrica como nosotras, pero no sabían que yo no sabía leer y me daba mucha rabia. Pasó el tiempo y mi madre se enteró de que buscaban una chica para servir. Era notario y estaba viudo y tenía cuatro hijos. Me puse a trabajar allí y yo estaba muy contenta, pasó el tiempo y lo trasladaron a Valencia, al notario. Mis padres no me dejaron irme con ellos y yo tampoco quería irme a Valencia, tenía miedo porque nunca había salido de casa. Me salió otro trabajo para cuidar una niña que sus padres tenían dos tiendas de ropa y también vendían en los mercados.

En el sótano de la tienda había una fábrica, yo también trabajaba allí cosiendo jerseys, los cortábamos de una pieza de tela, luego los planchaba y los vendían en la tienda y en el mercado. Luego les ayudaba a mis padres a limpiar el campo de fútbol, también tenían un bar, hacíamos bocadillos y bolsitas de caramelos.

Per començar, m'agradaria que tots nosaltres férem una reflexió: en aquestos temps en els quals la pujada del preu del barril de petroli, la pujada del preu dels aliments bàsics; i com no? la pujada dels interessos dels diners i les hipoteques tenen a molta gent acollonida perquè no podem aplegar a final de mes. Reflexionem.

Si nosaltres, habitants del món “desenvolupat” estem com estem acollonits, i en certa manera irritats i farts; com se sentiran i com patiran el dia a dia els xiquets de l'anomenat “tercer món”. La veritat no crec que es preocupen per les hipoteques, o pel preu del petroli, però segurament els seus pares viuran amb desesperança la tasca tan complicada d'intentar dur endavant la vida dels seus fills simplement per falta d'aliments.

D'alguna manera fets que nosaltres considerem tan normals i tan simples com deixar caure l'aigua per l'aixeta, són fets, que a alguns països del “tercer món”, seria com un somni per a ells, i nosaltres irritats!!!

Si haguérem d'anar a aconseguir aigua a quilòmetres de distància...si visquérem envoltats en una guerra civil entre tribus armades fins a les dents o sota dictadures amenaçadores i cruels... I a més, anem nosaltres i els assaltem els pocs recursos que poden tindre. També els venem armes, mines antipersones, perquè, clar, nosaltres els països més desenvolupats hem de cuidar la nostra eco-

nomia, i la indústria de les armes aporta beneficis... Hem de ser conseqüents i admetre que part de culpa dels problemes que tenen els països pobres, o molt pobres, els tenim nosaltres com a: “potència mundial?”.

Bé, nosaltres continuem mirant-nos el melic...! I quan ve gent d'aquests països buscant una vida millor o simplement fugint d'una mort segura, aleshores, alguns polítics manifesten que tinguem un problema gros. Un altra adversitat més. Però, no sols diuen que tenim un problema o una adversitat més, sinó que alguns d'eixos polítics mengen la “bola” a alguna gent que dins de la seua ignorància pensen que “immigrant” és sinònim de “delinqüent”, i que ens furtaran la feina. Tots no són igual. Això està clar. I alguns polítics, i alguna gent no tenen memòria que al nostre país també van haver emigrants. Com estaria la situació en aquest país!

Bé ara els que vinguen, ja saben que han de signar un contracte com-

prometent-se a complir una sèrie d'estupideses com menjar paella i a altres coses “valencianes”, quan allò important és que són igual que nosaltres i tenen també les seues creences i les seues tradicions, tan sols han de complir les lleis, igual que nosaltres. I sobretot pensar, que com estarà la situació als seus països per a deixar les seues famílies i els seus éssers volguts.

Per acabar, i per molt que reflexionem no puc entendre aquest món tant ple de desigualtats, i nosaltres irritant-nos. I que no siga pitjor! Però no donem la culpa als que no tenen res.

Sobre els immigrants. H.G.A.

Estic d'acord que tenim un problema gran amb els immigrants perquè són molts els que hi ha i no cabem tots. Però per una altra banda els necessitem. Com podem ser tan desagradats amb els immigrants si són els que ens trauen les castanyes del foc? No és que vinguen a furtar-nos el treball sinó que vénen perquè la població espanyola és vella, i ells, amb la seua joventut, vénen a fer el que els nostres joves no volen fer, com és el treball dur al camp, entre altres, i ho fan per quatre xavos, i a més a més els maltractem i els insultem dient que no són bons professionals. Jo crec que de tot hi ha, com en tots els llocs, però la majoria saben fer de tot perquè des de ben menuts estan posats a patir moltes necessitats en els seus països d'origen on no tenen el benestar que nosaltres tenim. Caldria fer una bona reflexió i tenir un poc de memòria històrica, perquè fa 60 anys o més els espanyols estàvem en la mateixa situació i recordar tot el que ha passat en aquest país. Potser ens adonarem de la situació real d'aquestes persones. No voldria dir amb això que puga vindre tothom que vulga, sinó que caldria fer una anàlisi molt exhaustiva per a veure quines són les necessitats reals que tenim i actuar en conseqüència.

Un día de San Valentín. Paqui San Félix

El día de San Valentín, le dije a mi hijo:
Hoy se celebra el día de los enamorados.
Y él me contestó:
Sí, en el Corte Inglés.
Yo le repliqué que era el día del AMOR, y dijo él:
El amor va y viene.
Que viene, se queda y crece –le contesté.
¿Y para ti, cuál es el que viene y se queda, mamá?

Para mí es el AMOR de la ilusión de mi novio, tu padre, cuando me casé con él, el de una mujer a un hombre, el AMOR tan grande que tuve al nacer mi hija, casi nada, mi primer hijo, no creí que hubiera una mujer con tanto AMOR. Pero me equivocaba, lo volví a sentir otra vez al nacer mi segundo hijo, yo creí que no lo sentiría tan grande como mi hija, pero fue igual. El corazón me palpitaba tan fuerte que parecía que iba a salirse del pecho. Era la mujer más feliz del mundo, imposible sentir tanto AMOR.

Al cabo de los años volvería a sentir el mismo AMOR, por tí, hijo, el más pequeño, pero no por eso menos importante. Cuando nacieron mis nietas creo que el AMOR que sentí no se puede comparar con nada.

Por eso digo yo que el AMOR no es de San Valentín, es de los padres, hermanos, marido, hijos y nietos.

Por todo esto debería ser el día del AMOR.

Tan solo hace unos días, a una señora a la cual conozco, le ocurrió una tragedia que tardará en olvidar. Es una persona mayor y por eso es más lamentable. Dicha mujer salió de compras, por el camino se le acercó una mujer, bastante más joven que ella, le preguntó si sabía dónde quedaba el asilo de ancianos, ella le indicó y siguió su camino, de regreso a su casa, la volvió a ver pero esta vez con otra mujer, hablando, ella les preguntó, “si le estaba indicando el camino”, la segunda mujer dijo que ella no conocía Xàtiva, pero como ella era de aquí, por favor si la podía acompañar y como ella tenía coche, les acompañaría, y así lo hicieron, tan pronto estuvo dentro del coche le dijo la que tenía que ir al asilo que llevaba dinero pero no bastante, que por favor si le podía prestar algo y en 2 horas su familia vendría a devolvérselo.

La mujer de Xàtiva dice que no se explica cómo pudieron convencerla, lo que sí me dijo, es que le acariciaban mucho la cara y le tocaban los hombros, cariñosamente, eso creía ella. Le preguntaron si tenía ahorros en el banco, dijo que sí, pero ella no iba nunca al banco; iba la familia, le dijeron que la acompañarían a casa cogería la libreta y ellas le apuntarían la cantidad en un papel, ella iría a la ventanilla y nada más, “que era muy sencillo”.

Así lo hicieron, la acercaron a su casa (ellas sin salir del coche), la volvieron a recoger, le miraron la cartilla, le apuntaron la cantidad que quisieron en un papel, la llevaron al banco, la esperaron, la volvieron a acercar a casa, esta vez más lejos, la mujer de Xàtiva dijo no conocer la calle donde estaba, es un barrio de nueva edificación y entonces, no lo conocía, la llevaron 3 calles más debajo de donde vive (ya no se acercaron tanto como la primera vez).

Pasaron las 2 horas, llegó la tarde, y sin tener noticias al final se decidió y lo dijo a la familia, naturalmente lo denunciaron (pero cualquiera las coge). Los ahorros le volaron en manos de esas desaprensivas.

Debemos tener los ojos bien abiertos, sobre todo los que tienen cierta edad, porque hay gente capaz de todo.

La granera d'or. Mariví

Això de granera d'or ha passat a ser la utopia més gran del món. Entre la llum de les imatges i altres esdeveniments, es va montar la fanfarronada de tindre la ciutat més neta i varen arrebregar el premi de la granera d'or, Xàtiva està més bruta que mai. Qui té la culpa d'això? L'Ajuntament i a parts iguals els ciutadans. Els primers perquè només es preocupen del centre i els segons per ser uns porcs. A mi en fa gràcia, quan les persones porten per la vorera els gossets i els aguanten en les cantonades, per tal que l'animal faça les seues cosetes. I vas pels carrers com si fóra una carrera d'obstacles. Damunt el que ens sobra de casa, la gent que no respecta l'horari, tira el fem de matí quan se'n va a la faena. Això a Xàtiva, en ple mes d'agost, dóna un gustet quan tens un contenidor prop...

En les nostres cases no tirem les pipes, les bosses i tampoc els xiclets i perquè hem de fer-ho al carrer? Un gos no té coneixement, ells fan les cosetes per instint i marca territori quan va solt, però quan va amb l'amo, és ell qui te l'obligació d'arrebregar els presents dels cans. Antigament, recorde, pagaven per tindre animals en casa, si a dia de hui els feren pagar, de segur que no voldrien tant a les seues mascotes. Hem de ser en general solidaris, però de veritat. Xàtiva es mereix tindre uns ciutadans dignes d'ella, en aquest moment si rifaren la granera de brutícia segur que Xàtiva eixia guanyadora.

Educació popular alliberadora i alternativa de la civilització: Paulo Freire: vigència del seu missatge en l'època de la globalització neoliberal?

Giulio Girardi,

Filòsof i teòleg de l'alliberament, Itàlia. Traducció: Neus Benito Ruzafa

Primer, un agraïment al meu amic i mestre

Convidat a presentar el missatge de Paulo Freire, sent la necessitat d'expressar primer la meua profunda gratitud per qui va ser per a mi un amic entrañable i que segueix sent un dels meus grans mestres. Per a fer-ho, em permet evocar un moment crucial de la meua vida i de la meua relació amb ell. En l'any 1974, l'Institut Superior de Pastoral *Lumen Vitae* de Brussel·les, dirigit pels pares jesuïtes, on jo actuava des de feia quatre anys com a professor associat, decidia la meua expulsió. Motiu: consideraven incompatibles amb l'orientació doctrinal de l'institut les meues postures respecte al marxisme i la teologia de l'alliberament, que eren justament els objectes dels meus cursos. En aquella oportunitat vaig poder comptar amb el suport no només de la gran majoria dels professors i dels estudiants, sinó també de tres personalitats de primer ordre, Gustavo Gutiérrez, François Houtard i Paulo Freire, professors del mateix centre, els quals van renunciar per solidaritat.

La declaració amb la qual Paulo Freire va acompanyar la seua decisió irrevocable em va commoure profundament. Ell mateix la recorda en el pròleg que va escriure, poc temps després, al meu llibre *Per a una educació revolucionària*: Si a Girardi el convidaven a deixar el seu lloc a causa de les posicions que mantenia, jo em sentia inclòs en la invitació, ja que m'identificava amb la forma peculiar que ell adopta a l'hora d'interpretar la història i d'entendre-hi el paper dels homes; en la forma d'interpretar l'educació, negant-se a considerar-la neutra o innocent. En aquest moment, jo no coneixia personalment a Paulo: ens coneixíem mútuament només pels nostres escrits. La seua solidaritat llavors no era expressió d'una amistat personal sinó d'identificació política i teològica. La nostra primera i última trobada directa, afectuosíssima, va tenir lloc l'any següent, a París, en un centre d'estudis, l'INODEP, que s'inspirava en el pensament de Freire i amb el qual jo col·laborava. Després havent jo de publicar un llibre sobre educació alliberadora, on intentava desenvolupar algunes de les intuïcions del mateix Freire, em vaig atrevir a demanar-li un pròleg. Me'l va enviar immediatament,

recordant expressament els episodis que havien marcat la nostra relació i donant suport plenament al contingut del llibre.

Així es va concloure la nostra relació directa. Però no es va interrompre mai la presència inspiradora de Paulo en la meua vida de militant, de cristià i d'intel·lectual. La solidaritat i el reconeixement que ell em va brindar en un moment decisiu del meu enfrontament amb la institució eclesiàstica i amb la ideologia dominant van enfortir definitivament la meua confiança en la validesa del difícil camí que estava recurrent. Però a més, i sobretot, el seu pensament va marcar decisivament la meua concepció de l'opció pels oprimits com a subjectes i per tant de la teologia de l'alliberament, la filosofia de l'alliberament, la cultura alternativa, la teoria i l'estratègia revolucionàries.

Per cert, no pretenc atribuir-li a Freire les idees atrevides que ell em va inspirar: però aquest era justament, en la seua perspectiva, el paper del mestre, que no consisteix a formar repetidors sinó a suscitar la iniciativa i la creativitat.

No obstant això, aquesta relació intel·lectual, política i afectiva amb Paulo Freire no em duu a transformar el seu record en una celebració, estil que ell hagués certament rebutjat; m'imposa, al contrari, considerar la vigència del seu missatge en l'època de la globalització neoliberal com un problema i un desafiament. Per això, el títol que li vaig voler donar a la meua ponència no és una afirmació sinó una pregunta: Paulo Freire, vigència del seu missatge en l'època de la globalització neoliberal?

I. Punt de partida: la crisi de l'educació popular alliberadora en l'època de la globalització neoliberal

En la reflexió sobre l'educació popular alliberadora com a proposta alternativa s'assumeix sovint com a punt de partida el model educatiu neoliberal i la seua crisi. Jo volguera tanmateix prendre com a punt de partida i com a provocació la crisi de la pròpia educació popular alliberadora en el context de la globalització neoliberal.

Com esclata aquesta crisi?

Crisi de l'educació popular i crisi de l'esquerra

La conclusió d'una anàlisi rigorosa de la globalització és per a molts educadors i moltes educadores populars un sentiment de fatalisme i d'impotència. Una alternativa a aquest ordre mundial és impossible, se'ns repeteix, perquè no

existeix ni pot existir una forma més racional i eficient d'organitzar la societat. Una alternativa és impossible perquè no existeix, ni pot existir, una força capaç de construir-la, contraposant-se al bloc dominant: perquè després de l'ensorrada del camp socialista, la correlació de forces mundials és totalment favorable als blocs imperials, en primer lloc al nord-americà. Per l'altre costat, els mateixos pobres no creuen en els pobres i per tant no poden arribar a construir una força històrica antagonista. Una alternativa és impossible perquè els blocs imperials no dominen només la política i l'economia mundial, sinó també la consciència de la gent: inculquen per tant una cultura del fatalisme, que introjecta les relacions de dominació, considerant-les necessàries i naturals.

L'afonament del camp socialista i les derrotes que l'han acompanyat (particularment la derrota electoral i política sandinista) han significat també per a moltes persones en el món l'afonament de certes que havien alimentat la seua militància, entre elles la del triomf final del poble.

La impossibilitat d'una alternativa social i mundial es funda, entre altres coses, en la impossibilitat d'un home i una dona nous, perquè, segons el liberalisme la persona humana és essencialment egoista, competitiva i servil; per tant no pot construir un model de societat en el qual prevalguen els valors morals de solidaritat, justícia i llibertat.

Per als educadors i les educadores populars aquest dogma conté un missatge molt dur: si l'educació popular alliberadora pretén plasmar un nou model de persona i de poble, si pretén posar les bases d'una societat alternativa, està destinada al fracàs. Només podrà engendrar il·lusions i provocar decepcions.

A l'educació popular, li quedaria llavors la modesta tasca de preparar a persones capaces de defensar els drets humans en situacions particulars, renunciant a qüestionar i desmantellar un sistema en el qual els drets de les persones i els pobles són estructuralment conculcats.

Està passant doncs en el camp de l'educació popular una cosa semblant al que es verifica en el camp de les organitzacions d'esquerra. Per als moviments d'educadors populars com per a les organitzacions d'esquerra es planteja un dilema dramàtic: la necessitat d'escollir entre la marginació i la integració en el sistema de poder, és a dir entre la fidelitat i la renúncia a les seues opcions generadores. Les organitzacions d'esquerra doncs s'han adonat que si mantenen la radicalitat de les seues opcions generadores, mai arribarien al poder en el nou ordre mundial; i per tant, els semblava que la seua militància es reduiria a un

testimoniatge, vàlid potser èticament, però estèril políticament. Havien llavors d'escollir entre la renúncia al poder i l'abandó de les seues opcions originàries. Ara, és sabut que la gran majoria de les organitzacions polítiques d'esquerra han optat pel poder i per l'eficàcia, revisant radicalment la seua presa de partit pels pobres i oprimits i el seu plantejament antagonista, és a dir, anticapitalista i anti-imperialista, del compromís polític. S'ha verificat, en altres paraules, a nivell internacional un procés que jo definiria, referint-me a la història del cristianisme, com el constantinisme de l'esquerra. Per a l'esquerra de hui, com per al cristianisme de llavors, aquest viratge va provocar una crisi d'identitat: tant que és molt difícil hui dia caracteritzar les organitzacions d'esquerra respecte a les de centre o de dreta; és difícil contestar la pregunta què significa hui ser d'esquerra?

Em sembla aclaridor plantejar el problema de l'educació popular i de la seua crisi en el nou context geopolític sobre aquest rerefons. L'educació popular alliberadora, a la qual ens referim ací és un mètode orientat a formar a les persones, les comunitats i els pobles com a subjectes històrics antagònics i alternatius

respecte a la lògica del neoliberalisme; és un mètode llavors que forma part de tot un projecte de cultura i de civilització alliberadores, alternatiu respecte al projecte econòmic i polític vigent.

És justament aquesta concepció de l'educació popular que travessa una greu crisi en el context de la globalització neoliberal. Existeix una generació d'educadors i educadores populars desencantats i potser peneditos. El problema que els angossa es pot formular així: quin sentit té formar a subjectes de l'alternativa, si l'alternativa és impossible? educar-los per a una societat en la qual no podran viure? No seria més racional formar a subjectes capaços d'integrar-se i de competir en la societat existent, la neoliberal? En l'arrel d'aquesta crisi està la sospita inquietant que el fracàs històric de l'esquerra impliqui també el fracàs de l'educació popular alliberadora i comporte per tant el qüestionament dels seus principis inspiradors; que, en altres paraules, la mort del marxisme impliqui la mort de l'educació popular alliberadora.

Per cert, el fracàs històric de l'educació popular seria el fracàs de Paulo Freire. Seria una resposta decididament negativa a la interrogant que és objecte de la nostra reflexió: significaria que el seu missatge pertany als anys 70 i 80, però ja no als 90 ni de bon tros al nou mil·lenni.

Preguntes plantejades per la crisi de l'educació popular alliberadora *Llavors, la crisi de l'educació popular alliberadora planteja una sèrie de preguntes, que volem abordar:*

1) El fracàs històric de l'esquerra és un fracàs de l'educació popular alliberadora? La crisi del marxisme comporta la crisi de l'educació popular alliberadora?

2) El fracàs històric de l'esquerra implica el qüestionament dels principis inspiradors de l'educació popular alliberadora, com són la possibilitat d'homes i dones nous i el reconeixement dels oprimits com a subjectes històrics potencials? significa llavors que el seu projecte pertany al passat i no té vigència en el present i en el futur?

3) Quin espai pot tenir un mètode orientat a formar a subjectes d'una societat alternativa a l'interior d'un sistema que proclama la impossibilitat d'aquesta alternativa? En altres paraules, quin espai pot tenir un mètode orientat a formar a protagonistes d'una nova història a l'interior d'un sistema que proclama la fi de la història?

4) La renovació de l'educació popular alliberadora en els seus objectius i en els seus mètodes implica l'abandó de la seua càrrega antagònica i la seva integració en el sistema neoliberal? En altres paraules és possible renovar objectius i mètodes de l'educació popular alliberadora, sense renunciar a la seua originalitat, és a dir, al seu caràcter alternatiu i antagònic? Sense que ella, en altres paraules, deixi de ser la pedrera de subjectes històrics alternatius?

Un lloc privilegiat d'observació: la revolució popular sandinista

Per a plantejar en termes concrets aquestes preguntes, la revolució popular sandinista representa, em sembla, un lloc privilegiat d'observació, perquè l'educació popular alliberadora va constituir un factor important de la seua preparació i del seu desenvolupament.

Físicament, Paulo Freire va estar a Nicaragua en dues oportunitats. La primera, a l'octubre de 1979, quan, convidat pel govern revolucionari, va participar, durant deu dies en la preparació de la croada nacional d'alfabetització, col·laborant especialment amb la comissió metodològica. La segona, del 28 d'agost al 4 de setembre de 1983, per a participar en la trobada internacional d'educació popular per la pau. Ara, la presència de Freire en la Nicaragua revolucionària per a preparar la campanya d'alfabetització té un profund significat polític i simbòlic. Ella constituïa un reconeixement, de part del Front Sandinista, del paper que l'educació popular alliberadora havia jugat en la formació de la consciència revolucionària del poble i per tant en la mobilització contra la dictadura. Desenvolupat en la perspectiva d'una revolució popular antiimperialista, aquest procés d'educació popular va haver de realitzar una nova unitat entre alliberament personal, alliberament social i alliberament nacional.

Per a la revolució sandinista llavors, la campanya d'alfabetització no era una iniciativa marginal sinó, d'una banda, la desembocadura d'un llarg procés de creació de consciència popular i, per l'altre, el punt de partida d'una nova etapa. Era sobretot una expressió fonamental del seu projecte històric, la definició de la seua identitat davant el país i el món. Alfabetitzar al poble no significava doncs només ensenyar-lo a llegir, sinó també i sobretot donar-li consciència i promoure la seua afirmació com a subjecte, a nivell cultural i polític. La tria de la metodologia alliberadora no era una decisió purament tècnica sinó una presa de partit política pel poble com a subjecte.

En l'acte de cloenda de la croada, una dona acabada d'alfabetitzar va voler expressar-los el seu agraïment als alfabetitzadors i a la revolució que havia possibilitat aquesta trobada fecunda: ho va fer llegint un poema compost per ella mateixa. L'alfabetització alliberadora no li havia només ensenyat a llegir, sinó que havia despertat la seua creativitat.

Els cristians, que van tenir en la coordinació de la croada un paper fonamental, van veure en ella una expressió contundent de l'opció evangèlica pels pobres. D'altra banda, l'estreta col·laboració entre marxistes i cristians que va marcar la campanya, era una esplèndida manifestació d'aquella confluència en l'opció pels oprimits com a subjectes que havia motivat i havia de seguir motivant la revolució. El clima de germanor i educació mútua que es va crear entre els habitants de la ciutat i els del camp era com l'anunci del tipus de relacions que anava a caracteritzar a la nova societat.

En la intenció dels seus organitzadors, la campanya d'alfabetització no havia de ser només un moment particular en la història de l'educació revolucionària, sinó el paradigma de la nova educació en el seu conjunt. Es poden considerar com a expressions d'aquesta nova alba de la consciència popular a Nicaragua, a més dels tallers d'educació d'adults, els tallers populars de poesia, de pintura, de lectura de la Bíblia, de teologia, etc., on en formes distintes es practicava la metodologia de l'educació popular.

El projecte ambiciós de reformar en aquest esperit la mateixa educació formal no va poder realitzar-se: va haver doncs d'enfrontar-se a tremends obstacles i especialment a la persistència de l'esperit autoritari en els educadors a tots els nivells i en els mateixos dirigents revolucionaris, que no aconseguien alliberar-se de la mentalitat militarista i verticalista formada en la guerrilla.

No obstant això, el nivell de consciència arribat a Nicaragua sobre el vincle estret entre revolució popular i educació popular alliberadora marca una fita en la història del continent. I la presència de Paulo Freire en els dies que van veure la manifestació vigorosa d'aquesta presa de consciència és un reconeixement del seu paper determinant en l'explosió de la consciència política no només de Nicaragua, sinó de tot el continent.

Amb aquesta invitació en un moment tan decisiu i tan carregat de simbolisme, la revolució popular sandinista reconeixia a Paulo Freire com un dels seus intel·lectuals orgànics més importants. I Freire va exercir coherentment aquesta funció, afirmant-se una vegada més com a un educador que no se substitueix a

la iniciativa del poble, sinó que la promou i l'estimula; com a un educador que no es limita a ensenyar, sinó que manté la capacitat d'escoltar i aprendre del poble. La seua teoria i la seua pràctica signifiquen un aprofundiment del mateix concepte d'intel·lectual orgànic, que qüestiona radicalment l'avantguardisme i autoritarisme que ha paralitzat per dècades l'esquerra, marxista i no marxista.

Podem ara replantejar en termes més concrets les preguntes que ens hem plantejat anteriorment, començant per la primera: el fracàs històric de la revolució popular sandinista és un fracàs de l'educació popular alliberadora, que en aquest projecte va tenir un paper tan important? L'articulació entre revolució popular i educació popular, que en aquella època ens va semblar fonamental, ha perdut tot el seu abast en el nou ordre mundial?

II. Fracàs de l'esquerra revolucionària i fracàs de l'educació popular

La tendència a connectar el fracàs de l'educació popular amb el fracàs de l'esquerra revolucionària troba un fonament lògic i psicològic en el vincle concret que va haver històricament entre la dimensió política i l'educativa del projecte revolucionari, relació particularment evident en el cas de Nicaragua.

No obstant això, un plantejament rigorós del problema imposa una distinció clara entre aquestes dues dimensions i entre els criteris per a avaluar els seus èxits. El projecte polític de l'esquerra revolucionària era la presa del poder d'Estat i la transformació de la societat en un sentit democràtic i popular a partir del poder; es pot afirmar llavors, en primera aproximació, que ella ha fracassat, quan no ha arribat a conquerir el poder, o a conservar-lo si l'ha conquerit; o quan des del poder no ha assolit la transformació de la societat que havia anunciat. Però, en un sentit més profund, jo diria que l'esquerra ha fracassat quan no ha assolit conquerir la confiança dels sectors populars, o, havent-la conquerit, no ha aconseguit mantenir-la. Quan, a més, des del poder o des de l'oposició, ha abandonat les opcions alternatives que havien justificat el seu naixement.

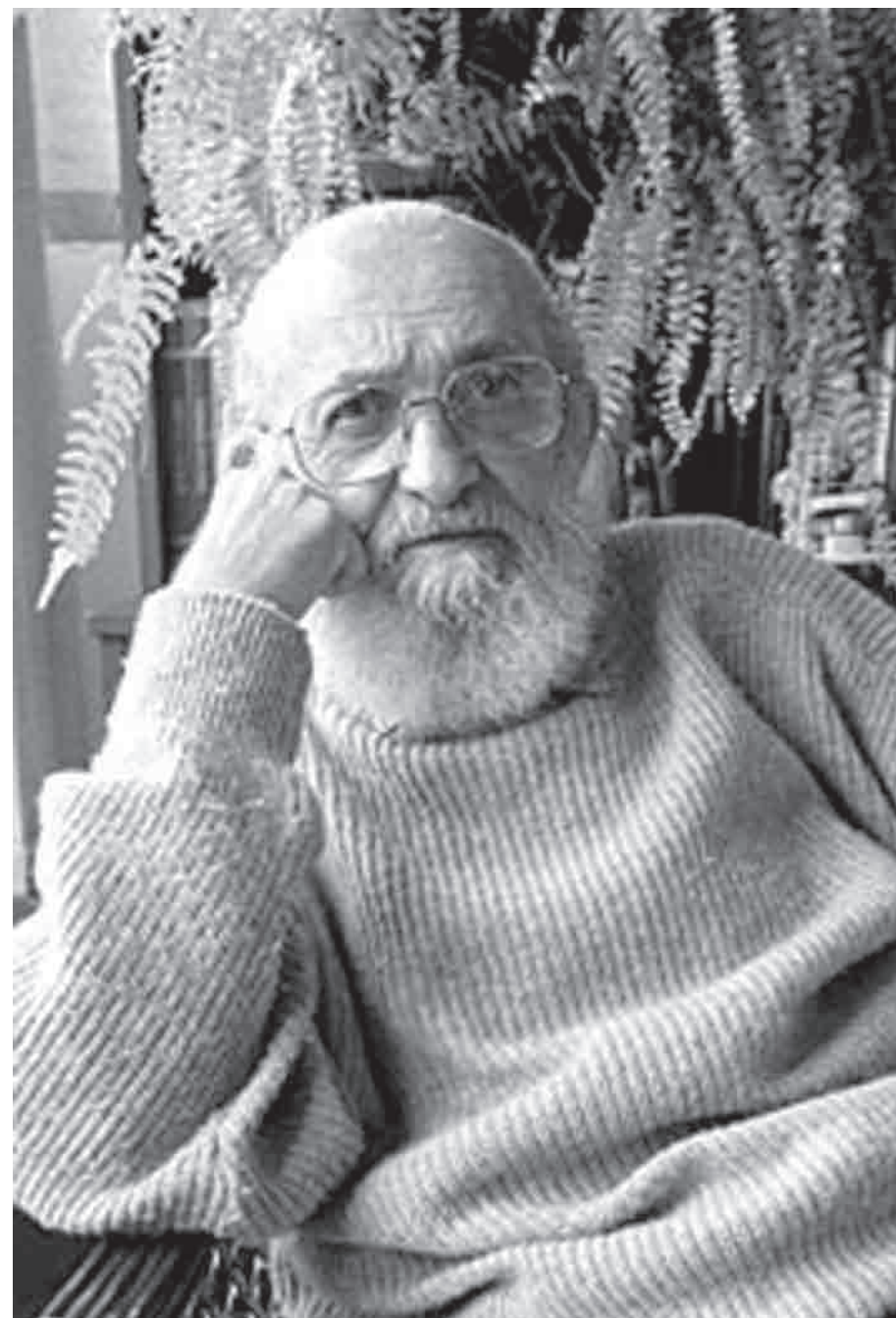
En el cas de Nicaragua, després de la segona derrota electoral del Front Sandinista, ens plantejem aquest problema: en un país on el 80% de la població viu en condicions de pobresa i el 50% de pobresa extrema, guanya les eleccions l'organització que aconsegueix conquerir la confiança de la majoria dels pobres. Perquè llavors l'FSLN, protagonista d'una revolució popular que va proclamar l'opció pels pobres com a font d'inspiració, no aconsegueix recuperar la confiança dels pobres? Era aquest per a nosaltres el seu veritable fracàs.

En canvi, el projecte de l'educació popular alliberadora no és la presa o la conservació del poder, sinó la formació de subjectes, homes i dones nous, capaces de comprometre's per la transformació estructural i cultural de la societat; el que suposa, de part d'ells un nivell d'autonomia intel·lectual i moral respecte a les idees i els valors dominants. Es pot afirmar que l'educació ha fracassat no quan aquests subjectes perden el poder, sinó quan, des del mateix poder, o acorralats per la repressió o la derrota, abandonen les seues opcions fonamentals, se sotmeten a la ideologia dominant i es venen a l'enemic d'ahir; quan ells reaccionen com si les idees derrotades foren per això mateix equivocades. Aquests mecanismes psicològics han marcat la involució de l'esquerra en les dues últimes dècades. En aquest cas, sí, el fracàs polític ha comportat un fracàs educatiu. No obstant això, per atribuir aquest fracàs a l'educació popular, caldria verificar en quina mesura aquells militants havien estat formats amb aquesta metodologia. En general, jo diria més aviat que aquest fracàs procedeix del fet que l'organització política no ha assumit en la seua educació la metodologia de l'educació popular alliberadora i per tant no ha reconegut al poble oprimat com a subjecte de la transformació i de la nova societat.

En canvi, l'educació popular alliberadora té un èxit rotund quan els subjectes formats per ella es mantenen fidels a les seues opcions ja siga en l'exercici del poder ja siga en l'hora de la repressió i la derrota. En el cas de la revolució popular sandinista, l'èxit de l'educació popular alliberadora es va manifestar i es manifesta en la resistència d'aquelles minories, que es mantenen fidels a l'ideal revolucionari sandinista, i busquen nous camins per a realitzar-lo. Formen part d'aquelles minories sectors populars cristians, que troben en l'opció pels pobres la font de la seua fortalesa: el testimoni de Jesús de Natzaret els recorda que les idees justes poden ser derrotades, però no deixen per això de ser justes.

Amb el fracàs de l'esquerra revolucionària es vincula, en la perspectiva de molts militants o exmilitants la crisi del marxisme, o més radicalment, la mort del marxisme. Altra font de la crisi de l'educació popular alliberadora és justament la crisi del marxisme, que, en la perspectiva de molts educadors populars forma part dels fonaments teòrics i polítics del seu projecte educatiu.

Crec per la meua banda que sí existeixen relacions profundes entre un marxisme humanista, llibertari, crític, heurístic i l'educació popular alliberadora. No obstant això aquest model de marxisme no ha mort i la crisi que travessa no és mortal sinó de creixement. Aquesta crisi ha d'estimular la recerca dels educadors

populars i la renovació dels seus objectius i mètodes; però no implica un qüestionament de les seues opcions fonamentals.

En canvi, el projecte d'educació popular alliberadora contradiu radicalment el marxisme dogmàtic, economicista, autoritari. Per tant la crisi d'aquest marxisme, que és mortal, no afecta l'educació popular alliberadora: a tot estirar pot contribuir a alliberar-la de certes ambigüitats.

En conclusió, el fracàs històric de l'esquerra no comporta el fracàs de l'educació popular alliberadora. Pot, al contrari, representar per a ella, un moment de verificació i consolidació; i també l'estímul a una renovació que no implique l'abandó dels seus objectius i mètodes essencials, sinó un aprofundiment.

III. Educació popular alliberadora i possibilitat de l'alternativa

Volem tornar ara a la definició de l'educació popular alliberadora que hem proposat en el plantejament de la problemàtica: és un mètode orientat a formar a les persones, les comunitats i els pobles com a subjectes històrics antagonistes i alternatius respecte a la lògica del neoliberalisme; un mètode llavors que forma part de tot un projecte de cultura i de civilització alliberadores, alternatiu respecte al projecte econòmic i polític vigent. La crisi de l'educació popular així entesa esclata quan l'educador es convenç que aquest projecte alternatiu és irrealitzable, que no té futur; que llavors l'esforç que és el sentit de la seua vida és estèril.

Una cosa és certa: l'educació popular així entesa té sentit només si és possible una alternativa de societat i de civilització. Però no es tracta de possibilitat a curt o mitjà termini, sinó a molt llarg termini. És a dir que a curt i mitjà termini l'alternativa global sembla utòpica en el sentit negatiu de la paraula: de projecte impossible, no només, sinó també nociu, perquè, amb les il·lusions que engendra, distreu les energies de la gent d'objectius assolibles, provocant un enorme desgast.

Caminar en la direcció de l'alternativa

L'educació popular alliberadora implica justament l'audàcia de creure, a pesar de les aparences i del bombardeig ideològic, en la possibilitat a llarg termini de l'alternativa, considerant aquesta utopia des de ja com una brúixola i una hipòtesi històrica fecunda. En canvi, el que l'educació popular necessita descobrir i fer descobrir a curt i mitjà termini és la possibilitat de caminar en la direcció de l'alternativa. Més que un pressupost, la construcció d'aquesta possibilitat és

la seua tasca constitutiva. Volem justament ara aclarir el que significa caminar en la direcció de l'alternativa, per a després fonamentar la possibilitat d'aquest procés.

L'alternativa de civilització, jo la definiria hui, en contraposició al procés de globalització i d'homologació neoliberal, fundat en la dominació del mercat i del bloc imperial de les grans potències, com un procés de rescat del dret d'autodeterminació solidària de part dels pobles oprimits. Atribuesc llavors un valor universal a la reivindicació fonamental dels pobles indígenes insurrectes, de Mèxic, Equador i de tot el continent indoafrolatinoamericà; a la seua lluita pel dret a l'autonomia i la diversitat, i per un món nou en el qual, segons la fórmula zapatista, càpien molts mons.

Parle d'autodeterminació solidària, per a contraposar aquesta reivindicació a la interpretació imperialista del dret d'autodeterminació, en el nom del qual les grans potències occidentals han pretés legitimar en altres temps les seues empreses de conquesta i colonització del món i pretenen hui dia legitimar la nova guerra de conquesta representada pel procés de globalització neoliberal. En la seua perspectiva, el dret d'autodeterminació no és universal sinó que pertany exclusivament als pobles avançats, civilitzats, superiors i per tant comporta el dret de conquesta. En altres paraules, el dret d'autodeterminació és una versió disfressada del dret del més fort, que s'està imposant hui com llei del mercat i de la història.

En canvi, quan els pobles indígenes reivindiquen el seu dret d'autodeterminació solidària, volen reconèixer al mateix temps el dret de tots els pobles del món; i afirmar la seua voluntat d'exercir l'autodeterminació política i econòmica per a construir comunitats i pobles solidaris en un món solidari.

Caminar en aquesta direcció significa per a les comunitats i pobles anar reafirmant el seu dret d'autodeterminació solidària a nivell local; construir xarxes cada vegada més extenses de projectes i poders locals alternatius; mantenir constantment present la preocupació d'articular les lluites locals amb les lluites nacionals, continentals i mundials.

Antropologia alliberadora versus antropologia dominadora

Però és realment possible aquest viratge històric? La ideologia dominant neoliberal ho nega categòricament, sobre la base de la seua antropologia individualista, materialista i elitista. Individualista, perquè considera que l'acció

humana pot ser orientada únicament per motivacions egoistes i competitives; materialista, perquè atribueix eficàcia únicament a palanques materials; elitista, perquè distingeix dues categories de persones i de pobles, els que estan cridats a pensar, a dirigir i a dominar i els que estan cridats a executar i a dependre.

Ara, una alternativa és possible només si existeixen o poden existir persones capaces d'imaginar-la, projectar-la i realitzar-la. En altres paraules, segons la profunda intuïció del Che, una nova societat és possible si són possibles un home i una dona nous, si és possible un poble nou capaç de construir-la.

L'afirmació d'aquesta possibilitat suposa una antropologia alliberadora, alternativa a la del liberalisme. Aquesta antropologia els atribueix a la persona i al poble la capacitat de superar l'egoisme i la competitivitat, optant per valors ètics i en primer lloc per la llibertat, l'amor i la solidaritat; els atribueix llavors la capacitat de convertir-se en persones noves i pobles nous, i en protagonistes de la història.

Del que es tracta no és d'una concepció ingènua de la persona, naturalment bona i corrompuda per la societat; sinó d'una visió dialèctica de la psicologia humana, en la qual s'enfronten tendències a l'egoisme i la generositat, a la voluntat de potència i a la solidaritat, al servilisme i a la llibertat, a la mentida i a la veritat. No obstant això una antropologia alliberadora aposta per la possibilitat que en aquesta lluita interior a la persona, la tendència a la generositat, a la solidaritat, a la llibertat pugui triomfar. Aquest triomf és justament l'objectiu de l'educació popular.

L'antropologia alliberadora és a més universalista, és a dir, que els atribueix a totes les persones i els pobles i no només a determinades categories d'ells el dret i la capacitat d'autogovernar-se i d'assumir en la història un paper protagonista.

L'antropologia alliberadora és també descobridora: representa doncs un procés de descobriment dels oprimits i dels pobles oprimits, dels seus drets conculcats i dels seus recursos intel·lectuals, morals i polítics desconeguts. Ella fomenta la confiança ètica en la persona i el poble oprimits: no en les seues actituds espontànies, sinó en el potencial de lliurament i de valor que s'amaga en la seua ànima i que l'educació alliberadora té la tasca de despertar. Representa doncs el veritable descobriment, millor dit autodescobriment d'Amèrica. El fonament de qualsevol projecte i procés alternatiu és justament la confiança en els oprimits com a subjectes, i sobretot la confiança dels oprimits en si mateixos, en la seua

capacitat de rebel·lar-se i mobilitzar-se, de lliurar-se a una causa gran inspirada pels valors de la llibertat i la solidaritat.

Aquesta confiança no s'alimenta només en arguments filosòfics i teològics, sinó també i potser sobretot en els innumbrables testimoniats de lliurament i d'heroisme que omplien la llarga història de les lluites populars d'alliberament. Testimoniats que troben en el Che Guevara una de les seues expressions més altes i emblemàtiques.

Per a l'educació popular alliberadora llavors, la possibilitat de l'alternativa no és un pressupost teòric, sinó una tasca constitutiva. Formar als subjectes de l'alternativa, als homes i dones nous, significa comunicar-los i consolidar constantment en ells, contra vent i marea, la convicció que l'alternativa és possible i que està naixent.

IV. Renovació de l'educació popular alliberadora i construcció de l'alternativa

Tenim ara tots els elements per a contestar l'última de les grans preguntes que ens hem plantejat: La renovació de l'educació popular alliberadora en els seus objectius i en els seus mètodes implica l'abandó de la seua càrrega antagonista i la seua integració en el sistema neoliberal? En altres paraules és possible renovar objectius i mètodes de l'educació popular alliberadora, sense renunciar a la seua originalitat, és a dir, al seu caràcter alternatiu i antagonista? Sense que que ella, en altres paraules, deixi de ser la pedrera de nous subjectes històrics?

La renovació de l'educació popular alliberadora, que considere possible i necessària, a partir d'aquestes premisses, no implica l'abandó de la seua càrrega antagonista i alternativa, ni per tant de la seua originalitat sinó, al contrari, el seu aprofundiment. L'educació popular alliberadora es renova convertint-se en l'eix d'una nova concepció de la política revolucionària. Vull indicar sintèticament alguns trets d'aquesta nova concepció.

1) L'educació popular alliberadora, com a expressió coherent de l'opció pels oprimits com a subjectes, està cridada a ser la instància crítica de l'esquerra revolucionària i del propi marxisme. Reconeixent i promovent al poble oprimat com a subjecte, ella ha de denunciar l'autoritarisme i l'avantguardisme que han caracteritzat l'estratègia de les organitzacions revolucionàries. El seu esforç orientat a plasmar els nous subjectes de l'alternativa, comporta un qüestionament

de l'objectivisme economicista, que havia identificat en la classe obrera l'únic paradigma del subjecte alternatiu. La importància decisiva que ella els atribueix a les motivacions ètiques i polítiques, per força del dret, la veritat, la solidaritat, provoca una presa de consciència dels límits i les contradiccions del militarisme, inclusivament de la violència revolucionària.

Aquesta autocrítica imposa un rebuig del marxisme dogmàtic, economicista i autoritari, i dels projectes educatius que ha inspirat; però reafirma la vigència del marxisme humanista, llibertari, heurístic i del projecte d'educació popular coherent amb ell.

2) L'eix de la nova concepció de la política és el reconeixement i la promoció del poble oprimint com a subjecte; és, en altres paraules, la gestació d'homages i dones nous, de comunitats noves i de pobles nous. Per tant, l'educació popular alliberadora assumeix, en aquesta perspectiva, un paper central. Aquesta opció estratègica imposa el rescat de la paciència revolucionària; és a dir, de la capacitat de privilegiar els objectius de mitjà i llarg termini i de respectar l'autonomia i els temps dels processos educatius respecte als processos electorals.

3) Assumir la promoció del desenvolupament local sostenible i del poder local alternatiu com a punt de partida de la reconstrucció des de baix, des de les experiències comunitàries, de l'economia i la política; de la reconstrucció de la democràcia representativa a partir de la democràcia directa. Privilegiar llavors, entre els objectius de l'acció educativa, la promoció del subjecte comunitari, la formació de líders locals alternatius i de comunitats capaces d'orientar-los i controlar-los, la formació de subjectes capaços d'articular el compromís alternatiu local amb la perspectiva d'una alternativa global.

4) Considerar la formació de l'autonomia intel·lectual i moral de les persones com un dels objectius centrals de l'educació alliberadora i com la condició essencial de qualsevol procés d'alternativa. Això suposa que el procés de presa de consciència revele la condició de dependència intel·lectual i moral en la qual viu la immensa majoria de la humanitat, i que la colonització cultural deslligada pel procés de globalització fa cada vegada més estreta. Prendre de veres aquest aspecte fonamental de la dependència i l'alliberament, hauria d'inspirar-los als educadors populars la creació d'una nova disciplina, d'un nou sector de la cultura alliberadora que jo anomenaria filosofia popular de l'alliberament, i que definiria com una recerca personal sobre el sentit de la vida i la història, realitzada des del punt de vista dels oprimits i les oprimides com a subjectes i que pot hui dia

trobar una font riquíssima d'inspiració en la mobilització indígena continental i mundial.

La filosofia de l'alliberament així entés es distingeix de l'anomenada filosofia llatinoamericana de l'alliberament, la preocupació del qual és la de superar la dependència cultural i filosòfica del continent llatinoamericà i d'afirmar la seua creativitat. En canvi, la filosofia popular de l'alliberament té com a preocupació central la dependència intel·lectual i moral de les grans majories de les persones, i pretén traçar un camí d'alliberament a aquest nivell. Aquesta recerca llavors té com a subjectes als mateixos sectors populars; és a dir, que no es defineix com a disciplina d'especialitat, reservada a una elit, sinó que pot ser i hauria de ser part de tot procés de maduració personal i política. El vincle estret que així s'establiria entre educació popular i filosofia popular contribuiria decisivament a definir i renovar cadascun d'aquests sectors culturals. D'una banda la filosofia popular de l'alliberament es definiria com a part integrant d'un procés d'autoformació de la persona i del poble; per l'altre l'educació popular compromesa en una recerca filosòfica popular hauria d'explicitar la seua dimensió intel·lectual, crítica i investigadora.

5) Una tasca particularment urgent hui dia de l'educació popular alliberadora és justament la promoció del poble oprimint com a nou subjecte cultural. La seua importància procedeix de la necessitat que la humanitat es troba de descobrir nous camins de l'alternativa. Ara, ho sabem, l'absència de propostes alternatives de part de l'esquerra és una de les seues grans debilitats en l'enfrontament amb la ideologia dominant neoliberal. I una de les causes principals d'aquest buit, em sembla, és la falta persistent, de part de l'esquerra, de confiança en la intel·ligència i la saviesa popular: això doncs li impedeix valorar aquests recursos promovent, sobre els grans temes del moment, investigacions participatives populars. Per a promoure al poble com a subjecte cultural, els educadors populars no han només de despertar en ell la confiança en si mateix i brindar-li els instruments de recerca; han també de deslligar una campanya de presa de consciència de les mateixes organitzacions populars, perquè descobresquen i valoren el patrimoni intel·lectual del qual són dipositàries.

6) L'educació popular està cridada, en el nou context geopolític, a explicitar el seu potencial estratègic no violent. Una responsabilitat molt greu, perquè en l'eficàcia d'una estratègia no violenta es juga hui, em sembla, la possibilitat d'una alternativa de societat. L'educació popular alliberadora serà per tant un lloc pri-

vilegiat de formació a la confiança en la no-violència, que és altra expressió de la confiança en el poble i en els seus recursos propis; és altra expressió de la confiança en la força del dret, la justícia, la solidaritat, l'amor. L'educació popular serà a més un laboratori estratègic, orientat justament a buscar els camins vells i nous de la no-violència; els camins vells i nous de l'eficàcia històrica de l'amor.

L'exigència d'aquesta opció brota de la condició objectiva, en la qual es troben hui els moviments populars, decidits per una banda a buscar els camins de l'alternativa i a respectar per l'altra, en tota la mesura del possible, el marc democràtic on hui es desenvolupa la seua lluita.

No obstant això, la possibilitat d'una estratègia alliberadora i no violenta no és tan evident. Al llarg de la història, la cultura alliberadora i la no violenta s'han desenvolupat en forma no només separada sinó contraposada: la relació entre elles ha estat de desconfiança i polèmica. Per als revolucionaris, el discurs no violent encobria la violència del sistema i per tant no reaccionava d'una manera eficaç contra ella. Per als no violents, les revolucions li oposaven a la violència vigent altra forma de violència: i per tant no aconseguien canviar les coses, perquè mitjans violents només poden engendrar noves situacions de violència.

No obstant això, una contraposició tan radical es funda, em sembla, en greus malentesos i en cert sectarisme, que han empobrit ambdues tradicions i reduït fortament el seu impacte transformador en la història. Ha arribat potser el moment de replantejar la relació, obrint entre les dues tradicions un diàleg, que implique una crítica mútua, i, en perspectiva, una mútua fecundació. Ha arribat el moment de reconèixer que la cultura de l'esquerra i particularment el marxisme no han representat una autèntica alternativa a la cultura dominant també perquè han exaltat de manera acrítica la violència revolucionària.

La necessitat històrica, en la qual es troba Llatinoamèrica d'elaborar una estratègia antiimperialista no violenta, amb l'aportació del moviment indígena, negre i popular, crea les condicions, perquè ella es convertesca en un lloc privilegiat de trobada entre les dues tradicions, i per tant en el laboratori d'una nova síntesi cultural. L'educació popular alliberadora podria justament ser l'espai d'aquesta trobada i d'aquesta nova síntesi.

7) L'educació popular alliberadora hui a més, ha d'explorar i valorar un nou terreny, el de l'educació bilingüe i bicultural dels pobles indígenes. La seua tasca és la de promoure a subjectes culturals capaços de valorar les dues cultures, establint entre elles relacions que no siguen de subordinació sinó de comple-

mentarietat i de fecundació mútua. Transformant la biculturalitat en interculturalitat, l'educació popular contribuirà a l'enriquiment cultural de les persones i dels pobles; promourà a més, entre les persones i els pobles de diverses cultures, una convivència que no siga només de respecte mutu sinó també de mutu enriquiment; promovent la fecundació mútua entre les cultures, l'educació popular serà cada vegada més un laboratori de l'alternativa; els permetrà als pobles indígenes i afroamericans ser reconeguts no només com a nous subjectes polítics i culturals, sinó també com a fonts inspiradores de la nova civilització.

Conclusió: vigència del missatge de freire en l'època de la globalització neoliberal

Creo que aquestes reflexions ens permeten contestar per fi la pregunta que està al centre de la nostra recerca: Paulo Freire, vigència del seu missatge en l'època de la globalització?

La resposta a la pregunta és categòricament negativa per al pensament únic liberaldemòcrata; i per tant per a la immensa majoria de la humanitat, la im-

mensa majoria dels intel·lectuals, la immensa majoria dels pobres. Paulo Freire i les seues il·lusions van morir amb el Che, amb el marxisme, amb la teologia de l'alliberament.

La resposta positiva que hem intentat fonamentar suposa una presa de partit en la lluita ideològica i política actual, al costat dels pobles oprimits que s'alcen a la consciència i dignitat de subjectes històrics. És ara com ara una presa de partit minoritària, entre els mateixos pobres del món; una presa de partit que ens compromet a navegar contra corrent, en una certa solitud històrica; una presa de partit animada per la confiança en els recursos morals, intel·lectuals i polítics dels oprimits i per tant en la possibilitat del triomf final del dret, la veritat, la solidaritat.

Llavors, després de l'afonament del socialisme real i la instauració del nou ordre mundial unipolar, l'educació popular alliberadora s'imposa com a eix estratègic de la resistència i la recerca d'alternatives. En l'època de la globalització neoliberal, quan la llibertat del mercat pretén suprimir la llibertat dels pobles, s'imposa com a prioritària la tasca de l'educació popular alliberadora, la formació d'homes i dones nous, de comunitats noves, de pobles nous, que consideren l'autodeterminació com un component essencial de la seua pròpia identitat i com un valor fonamental, pel qual val la pena lluitar i fins i tot morir.

Del que es tracta és d'anar obrint, a nivell local, nacional i continental, a través també d'aquesta metodologia, espais cada vegada més amplis d'autonomia pel que fa a la dictadura del mercat transnacional i a la seua cultura: autonomia primer intel·lectual i moral, és a dir, capacitat de pensar amb el seu propi cap i d'escollir el sistema de valors que correspon a les aspiracions més profundes de cadascun; autonomia, per descomptat, política, expressada en les organitzacions populars socials i polítiques; autonomia econòmica en formes d'autogestió i de cooperatives. Per aquest camí s'aniran ampliant i enfortint, a nivell local, nacional i internacional, moviments populars capaços de reivindicar amb eficàcia el seu dret d'autodeterminació i de fer prevaler un dia la llibertat dels pobles sobre la llibertat del mercat.

És a dir que des del punt de vista dels oprimits com a subjectes, l'educació popular alliberadora és hui, em sembla, el moviment cultural més important del continent. Important no només per si mateix, sinó també pel seu paper d'avantguarda en la generació d'una cultura popular alternativa, en el camp, per exemple, de l'economia, la sociologia, la psicologia, la medicina, la lectura de la Bíblia, la teologia, etc.

Per a complir amb la seua missió històrica revolucionària, l'educació popular alliberadora ha de sortir de les organitzacions d'educadors populars i convertir-se en patrimoni de tota la societat i de tota la humanitat. Estem cridats llavors a lluitar perquè aquesta passió i aquesta metodologia penetren en les famílies, les escoles, les universitats, les esglésies, els partits polítics, els sindicats; en una paraula en totes les organitzacions populars, perquè arriben a ser organitzacions realment populars.

Perquè tota la societat civil es convertesca en una xarxa de centres de formació de persones noves, de comunitats noves i de pobles nous; de centres llavors on el poble, practicant la investigació participativa, vaja descobrint camins nous i alternatius; perquè tota la societat civil es convertesca en un gran laboratori eticopolític i econòmic, protagonitzat pel mateix poble.

Així el que semblava impossible s'acostarà cada dia més al possible; s'acostarà cada dia més a la realitat. Si vam aconseguir realment creure en l'impossible, si aconseguim multiplicar persones i comunitats que creuen en l'impossible, l'impossible d'ahir i de hui serà la realitat de demà, la realitat dels somnis realitzats. Perquè, segons la paraula profètica del revolucionari rus Bakunin: És buscant l'impossible que, al llarg de la història, s'ha anat descobrint i realitzant el possible. I tots els que s'han acontentat sàviament amb el possible, no han avançat d'un sol pas.

Llavors, gràcies a l'herència viva que deixa, Paulo Freire pot amb tot el dret ser considerat un intel·lectual orgànic, dels més importants, d'aquesta revolució llatinoamericana i mundial; i un dels principals inspiradors de la teologia de l'alliberament, de la filosofia de l'alliberament i de tota una cultura alliberadora.

Per cert, la seua herència essencial no és un cos doctrinal, sinó una perspectiva metodològica i política que només pot ser assumida en el marc d'una mobilització popular alliberadora. Perspectiva que fonamenta una confiança inesgotable en el poble, inspirada per l'amor. Perspectiva que alimenta una tensió utòpica sempre renovada. Enfront d'una cultura dominant obstinada a inculcar el fatalisme i la desesperança, Paulo Freire segueix alçant a nivell continental i mundial la bandera de l'esperança.

Font

GIRARDI, Giulio. Educació Popular Alliberadora i Alternativa de Civilització: Paulo FREIRE: Vigència del seu missatge en l'època de la Globalització Neoliberal?

La Senda del Poeta

Reportatge: Eugenio Ordiñana

l'ullal 7

tercera època

revista del cpfpa
francesc bosch i morata
xàtiva